

Sivil Bireylerin Terörizm Korkusuna Nitel Perspektiften Bakış*

A Qualitative Perspective on Civilians' Fear of Terrorism

Begüm ÇARDAK** - Mustafa Sıtkı BİLGİN***

Öz

Akademik çalışmalarda terörizm korkusu, terör ve terörizmin kavramsal tanımlarının altında uzun süre alt başlık olarak kalmış ve üzerinde yeteri kadar çalışma gerçekleştirilmemiştir. Ancak günümüzde terör eylemlerinin şiddetinin ve sıklığının artması ile birlikte terörizm korkusu kavramı da önemli bir başlık haline gelmeye başlamıştır. Terörist saldırılarına maruz kalan toplumlar, eylemlerin yarattığı dehşete bağlı hissedilen korku atmosferi sonrasında öncelik sıralarına güvenlik kavramını yerleştirmektedirler. Terörizm korkusu bu bağlamda iletişim ve etkileşim düzeylerinde sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada terörizm korkusu kavramını detaylı şekilde ele alınmaktadır. Çalışmanın ilk kısmında terörizm korkusu, kavramsal bir perspektif üzerinden açıklanmaktadır. Terörizm ve terörizm korkusu kavramlarının literatürde nasıl ele alındığı, nedenleri, bağlantılı olduğu değişkenler vurgulanmaktadır. İkinci kısımda terörizm korkusunun yarattığı sonuçlar; üçüncü kısımda ise teröristlerin, bireylerde terörizm korkusu yaratma amacıyla kullandığı yöntemler, seçtiği hedefler ve kullandığı stratejiler açıklanmaktadır. Çalışmanın dördüncü ve beşinci kısmında çalışmanın konusu ve amacı kapsamında İstanbul'da yaşayan bireylerin terörizm korkusunu nasıl değerlendirdiklerinin tespiti üzerine gerçekleştirilen derinlemesine

---

* Bu çalışma, Dr. Begüm ÇARDAK'ın Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı bünyesinde hazırlanan "Ankara ve İstanbul'da Yaşayan İnsanların Terör Korkusu Üzerine Analitik Bir Çalışma (2002-2018)" adlı doktora tezi temel alınarak geliştirilmiştir.

** Dr. Jandarma Öğretmen Üsteğmen, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı, Terörizm Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü Radikalleşme Masası Öğretim Üyesi, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1847-3477, e-posta: begumcrdk@gmail.com.

*** Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0003-3729-0542, e-posta: msbilgin@ybu.edu.tr.

Geliş Tarihi / Submitted: 15.01.2022
Kabul Tarihi / Accepted: 25.07.2022

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

görüşmenin neticesinde elde edilen bulguların analizi yer almaktadır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise terörizm korkusuna ve çalışmada elde edilen bulgulara yönelik genel bir değerlendirme yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: *Terörizm, Terörizm Korkusu, Terör Örgütleri, Terörist Stratejileri, Korku.*

Abstract

Fear of terrorism remained under the conceptual definitions of terror and terrorism for a long time in academic studies and, accordingly, the literature was scarce. However, today, with the increase in the violence and frequency of terrorist acts, the concept of fear of terrorism has started to become an important topic. Societies exposed to terrorist attacks place the concept of security as their utmost priority after the atmosphere of fear due to the horror created by the terrorist actions. Fear of terrorism causes problems in communication and interaction levels within this context. This study discusses the concept of fear of terrorism in detail. The first part of the study explains the fear of terrorism from a conceptual perspective. It emphasizes how the concepts of terrorism and fear of terrorism are handled in the literature, their causes, and related variables. In the second part, the consequences of the fear of terrorism are dealt with, and then in the third part, the methods used by terrorists to create fear of terrorism in individuals, the targets they choose, and the strategies they use are explained. Within the scope of the subject and purpose of the study, there is an analysis of the findings obtained as a result of the in-depth interview on the determination of how individuals living in Istanbul evaluate the fear of terrorism in the fourth and fifth parts. In the conclusion, there is a general evaluation of the fear of terrorism and the findings obtained in the study.

Keywords: *Terrorism, Fear of Terrorism, Terrorist Organizations, Terrorist Strategies, Fear.*

Giriş

Terörizm, son yıllarda ulusal ve uluslararası alanda barış ve güvenliği sarsıcı, yıkıcı bir tehdit unsuruna dönüşmüştür. Terörist eylemler dünyanın pek çok ülkesinde çeşitli şekillerde ve boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Uçak kaçırma, devlet binalarına bombalı saldırılar gibi klasik terörist örgüt eylemlerinin yanı sıra, psikolojik tahribat gücü oldukça fazla olan ve özellikle insanların günlük yaşamlarını sürdürdükleri alanlarda, nüfusun fazla olduğu şehirlerde gerçekleşen saldırılar

neticesinde toplumsal hayatın güvenliği ve düzeni, gerçekleşen terör saldırıları ile bozulmaktadır.¹

Herhangi bir terör eyleminin bireylerde ve toplumun genelinde yaratmış olduğu olumsuz sonuçlar, terör olayının kendisinden daha büyük boyutta olabilmektedir. Terör saldırıları neticesinde meydana gelen fiziksel hasarların yanı sıra terör eylemi gerçekleşip bitse bile ortaya çıkarmış olduğu travmatik etki devam edebilmektedir. Alan yazında bu olumsuz etkiler, endişe duyma, terör eylemlerine karşı verilen tepki olarak nitelendirilen terörizm korkusunun ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Akademik çalışmalarda terörizm korkusu, terör ve terörizmin kavramsal tanımlarının altında uzun süre alt başlık olarak kalmış ve üzerinde yeteri kadar çalışma gerçekleştirilmemiştir. Çalışmalarda saldırıların yarattığı endişe ve korku durumu ağırlıklı olarak terörizm kavramının tanımlanması meselesi içerisinde tartışılmış²; ancak korkunun bireysel ve toplumsal yaşamda nasıl sonuçlar doğurduğu üzerinde durulmamıştır. Çalışmalar ağırlıklı olarak terör ve terörizm kavramlarının tanım tartışmaları ve terör örgütlerinin uluslararası karşılaştırmaları, terör örgütleriyle mücadele yöntemleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak günümüzde terör eylemlerinin şiddetinin ve sıklığının artması ile birlikte terörizm korkusu kavramı da önemli bir başlık haline gelmeye başlamıştır.

Özellikle büyük şehirlerde zaman ve mekân gözetmeksizin gerçekleştirilen terör saldırıları sonucunda mağdur olan kişiler sadece asker-polis-korucu gibi güvenlik güçleri olmaktan çıkmış; sivil vatandaşlar da terörist eylemlerden sıklıkla mağdur olmaya başlamıştır. Dünyadaki pek çok ülkenin yanı sıra Türkiye’de de özellikle son yıllarda Ankara ve İstanbul gibi ekonomik ve kültürel değerleri oldukça fazla olan büyükşehirlerde çok çeşitli terörist saldırılar gerçekleşmiştir. Özellikle konser alanları, toplu ulaşımın yoğun olduğu metro hatları, tarihî

---

¹ Ahmet Hamdi Topal, “Uluslararası Hukukta Terörizmin Tanımlanması Sorunu”, www.e-akademi.org, erişim 30.10.2019.

² Michael Lawless, “Terrorism: An International Crime,” *Military Journal Canadian Issue*, 9:2, 2008, s. 32; Sertaç Başeren, “Kavramsal Özellikleri ile Terörizm”, Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, 23-24 Mart 2006, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s. 7; Alex Schmid, “Terrorism, The Definitional Problem”, *Case Western Reserve Journal of International Law*, 36:2, 2004, s.381.

mekânlar günümüzde pek çok ülkede terör örgütleri için açık hedefler haline gelmişlerdir.

Terör saldırılarının özellikle büyük şehirlere kayması ile beraber toplumun hassasiyetlerine dokunması, toplumun moral dinamiklerinin bozulması, mevcut hükûmetlere güven duygusunun sarsılması, toplumsal ahengin yıpratılması, toplumda huzur ve refah yerine korkunun çoğalması gibi olumsuz nitelikli sonuçlar, terörizmin tiyatro gösterisini başarıyla sergilediğinin en somut örnekleri arasında yer almaktadır.³ Terörist saldırılarına maruz kalan toplumlar, eylemlerin özellikle merkezî alanlarda olması sebebiyle yarattığı dehşete bağlı hissedilen korku atmosferi sonrasında öncelik sıralarına güvenlik kavramını yerleştirmektedirler. Yaşanan terör saldırıları ile birlikte insanlar “her an bir yerde ölebilirim, bir yakınımlı kaybedebilirim” korkusunu yaşamaya başlamaktadırlar. Terörizm korkusu bu bağlamda sosyalizasyon süreçlerinde sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı terörizmin siyasi saik güden organize ve sürekli şiddet kullanan bir eylem ve korkunun belirli bir ölçüye kadar kişisel bir duygu olduğunu göz ardı etmeden, İstanbul’un sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan farklı kesimlerinde yaşayan bireylerin terörizm korkusunu:

- Ne boyutta, hangi hallerde/koşullarda yaşadığını,
- Terör eylemi mağduriyetine yol açabileceğini düşündükleri olay ya da koşulların neler olduğunu,
- Hissettikleri korkunun sosyal yaşamda davranışlarını etkileyip etkilemediğini, yaşamlarını belirli yönlerden kısıtlayıp kısıtlamadığını,
- Hissettikleri korkuyla baş etme mekanizmalarının ne/neler olduğunu, araştırmaktır.

Bu çalışma, terörizm korkusunu ele alırken, teknik bir yaklaşımla sadece terörizm korkusu problemine çözüm üretmek hedefine yönelik değildir. Çalışmanın amacı uluslararası güvenlik ve terörizm literatürü çerçevesinde terörizmin korkuyu neden ve nasıl kullandığını, sadece devletlerin değil; bireylerin de terör saldırılarından nasıl etkilendiğini,

---

³ Martha Crenshaw, “The Causes of Terrorism”, *Comparative Politics*, 13:4, 1981, s. 382-389.

terörizm korkusunu, kaygılarını derinlemesine ve detaylı olarak anlamaya çalışmak ve ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda sosyal ilişkiler ve etkileşimler çerçevesinde terör saldırılarına bağlı olarak oluşan güvensiz hissetme, korku ve kaygı yaratan kırılma noktalarının derinlemesine analizi hedeflenmektedir.

İstanbul'da yaşayan bireylerin 'terörizm korkusu' kavramını nasıl tanımladıkları, olası bir saldırıya maruz kaldıklarında veya mağdur olmasalar dahi saldırılardan haberdar olduklarında nasıl bir tutum ve davranış içine girdikleri, korku seviyesi ile yaş, cinsiyet, medeni durum, ekonomik seviye, eğitim seviyesi gibi demografik değişkenleri de göz önünde bulundurularak konunun derinlemesine araştırılması hedeflenmektedir. Bu noktadan hareketle özellikle terörizm korkusu sorunsalını derinlemesine anlayabilmek, yorumlayabilmek, korkuya bağlı ortaya çıkan sonuçların neler olduğunu ortaya çıkarabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışma terörizm literatürünün temel kavramlarına yer vermekle birlikte vurgu alanı terör saldırılarının doğrudan ve dolaylı mağdurları olan sivil bireylerin terörizm korkusunu nasıl tanımladıklarını merkeze oturtmaktadır.

Çalışmanın ilk kısmında terörizm korkusu, kavramsal bir perspektif üzerinden açıklanmaktadır. Bu bağlamda terörizm ve bir sonucu olan terörizm korkusu kavramlarının alan yazında nasıl ele alındığı, nedenleri, bağlantılı olduğu değişkenler vurgulanmaktadır. İkinci kısmında terörizm korkusunun yarattığı sonuçlar; üçüncü kısımda ise teröristlerin, amacıyla kullandığı yöntemler, seçtiği hedefler ve kullandığı stratejiler doğrultusunda bireylerde terörizm korkusuna nasıl bir etki yarattığı açıklanmaktadır. Çalışmanın dördüncü ve beşinci kısmında çalışmanın konusu ve amacı kapsamında İstanbul'da yaşayan bireylerin terörizm korkusunu nasıl değerlendirdiklerinin tespiti üzerine gerçekleştirilen derinlemesine görüşmenin neticesinde elde edilen bulguların analizi yer almaktadır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise terörizm korkusuna ve çalışmada elde edilen bulgulara yönelik genel bir değerlendirme yer almaktadır.

Siyasi saik doğrultusunda sürekli ve organize bir şekilde şiddet kullanımı olan terörizmi tüm boyutlarıyla anlamaya yönelik çalışmalar oldukça değerlidir. Terörizme ilişkin kavramsal çalışmalar, terör örgütleriyle somut mücadelelerin yanı sıra terörizmle mücadele araç ve yöntemlerini

çalışmak da oldukça önemlidir. Ancak tüm bu çalışmalar ağırlıklı olarak terör örgütlerini merkeze oturtan ve terörizmin toplumsal yaşama dair yarattığı olumsuzlukları görece geri plana bırakan çalışmalardır. Hâlbuki siyasi değişimi hedefleyen terör örgütlerinin etki alanı sadece devletlerin yönetim ve güvenlik sistemleri ile sınırlı değildir. Bu bağlamda sembolik hedefler olan sivil bireylerin terör eylemleri sonrasında toplumsal yaşama nasıl adapte olduğu, saldırıların sonrasında neler hissettiği, gerek bireysel gerek toplumsal boyutta terör saldırılarının zihinlerde nasıl temalaştırıldığına çalışılması da oldukça önemlidir. Bir başka ifade ile siyasal sistemi ve düzeni değiştirmeyi temel amaç olarak kabul eden terörizmde muhatap sadece devlet değildir. Sistem üzerinde etkisi bulunan toplumun bu bağlamda terörizm çalışmalarında göz ardı edilmemesi gerektiğinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye’de özellikle ‘terörizm korkusu’ çalışmaları oldukça sınırlıdır. Bu özellik sebebiyle de bu çalışma terörizm korkusunun sonuçlarını tartışması ve Türkiye’de bakir bir alana yönelmesinden dolayı önemli olarak değerlendirilmektedir.

1. Kavramsal Olarak Terörizm ve Terörizm Korkusu

Terörizmin ne olduğun ilişkin tartışma alan yazında detaylı tartışılan bir konu başlığıdır. Bu çalışma, terörizmin bir boyutu olan terörizm korkusu üzerinde yoğunlaştığı için ana odak noktası terörizmin korkusunun tam olarak ne olduğu ve nasıl bir etki yarattığı üzerinedir.

Crenshaw’a göre⁴ terörizm çalışmaları temelde üç ana soru üzerine odaklanmaktadır. Terörizmin nasıl ortaya çıktığı, strateji ve taktikleriyle nasıl bir sisteme sahip olduğu ve yarattığı sonuçlar yukarıda ifade edilen sorulardır. Alan yazında bu belirtilen sorular üzerinden ortak bir tanım geliştirilememesine rağmen terörizmin neden ve nasıl ortaya çıktığına dair önemli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak özellikle terörizmin ortaya çıkardığı sonuçlar söz konusu olduğunda terörizm literatüründe ağırlıklı olarak politik etkiler kısmına ağırlık verdiği görülmektedir. Bu bağlamda terörizmin sosyal yaşamda yarattığı olumsuzluklar, hasarlar ve bıraktığı etkiler çok uzun süre geri planda kalmıştır.

---

⁴ Martha Crenshaw, “The Causes of Terrorism”, s.379.

Terörizm esas itibariyle, siyasal amaçlar için örgütlü, sistemli ve sürekli terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen, kuvvet kullanma ya da kuvvet kullanma tehdidini içeren stratejidir.⁵ Terör eylemleri fiilen gerçektir. Ancak temelde herkesçe tanınma çabasını içeren terörizm⁶, şiddet kullanımını veya şiddet tehdidi içeren ve temelinde siyasal davranışları normal olmayan yöntemlerle değiştirmeyi hedefleyen sembolik bir eylemdir. Onu sembolik yapan ortaya çıkarttığı durumun ve sonucun çok daha derinde ve üstünde psikolojik bir anlam taşımasıdır.⁷ Bu bağlamda terörizm, kamu otoritesini veya toplum yapısını yıkmak için girişilen, bireylerde korku ve yılgınlık yaratan organize bir grubun sürekli olarak uyguladığı şiddet hareketleridir.⁸ Bu minvalde esas hareket noktası hedef aldığı ülkede siyasal değişimi şiddetle gerçekleştirmek olan terörizm için, terörist eylemleri önceden planlamak, bireyler ve toplum üzerinde korku iklimi yaratmak için tasarlamak önemli bir basamak olarak nitelendirilmektedir. Zaten terörist örgütler siyasi saiklerine ulaşabilmek amacıyla eylemlerinde seçtiği kurbanların ötesinde daha büyük bir kitleye yönelmektedir. Hedeflerinde sadece güvenlik güçleri yoktur; sivilleri de içine alan rastgele ve sembolik eylemleri içermektedir.⁹ Bu bağlamda terörizmde temel amaç niceliksel olarak yüksek miktarda insana zarar vermek ve öldürmek değildir.¹⁰ Terörizmin temel amacı belirli sayıda kişiyi öldürüp toplumun tamamını korkutmak ve devlete güvenini sarsıp, siyasal tercihleri etkilemektir.^{11,12}

---

⁵ Sertaç Hami Başeren, “Terörizm ve Uluslararası İlişkiler”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1:1, 2003, s. 51.

⁶ Thomas P. Thornton, “Terror as a Weapon of Political Agitation”, Harry Eckstein, (ed.), *Internal War: Problems and Approaches*, New York, The Free Press, 1964, s. 73.

⁷ Paul Wilkinson, *Political Terrorism*, Londra, The Macmillan Press, 1974, s.13.

⁸ Yonah Alexander, “Introduction”, Alexander Y. (ed.). *International Terrorism: National, Regional and Global Perspectives*, New York, Praeger Publisher, 1979, s. 11.

⁹ Alex Schmid, “Terrorism, The Definitional Problem”, s.381.

¹⁰ Sertaç Hami Başeren, “Terörizm ve Uluslararası İlişkiler”, s. 53.

¹¹ Brian M.Jenkins, “International Terrorism: A New Mode of Conflict”, David Carlton, Carlo Schaerfc ve Croom Helm,(ed). *International Terrorism and World Security*, Londra, 1975, s.15.

¹² Cenker Korhan Demir, *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrımlıkçı Terörizm: ETA, PIRA, PKK*, Nobel Yayınları, Ankara, 2017, s.74.

Şiddet, katliam, saldırı vb. eylemler, toplumsal yaşamda her zaman dikkatleri üzerine çeken ve kaos yaratan unsurlardır. Siyasal şiddetin toplum üzerinde gerçekleştirilirken tiyatral içerikler taşıması, belirsizlik, tehdit ve risk durumu yaratması, terör örgütlerinin amaçlarını gerçekleştirmelerinde kendilerine kolaylık sağlayan etmenlerdir. Terör örgütleri bu bağlamda korkuyu sistematik olarak ilerlemek için kasıtlı olarak kullanmakta, sivil popülasyonu, bir başka ifade ile toplumsal yaşamı 'korku silahıyla' kontrol altına almaya çalışmaktadır.¹³ Bu bağlamda terörizm korkusu, siyasal sistemi etkileme gücüne haiz psikolojik ve sosyolojik temelleri olan bir meseledir.¹⁴ Terörizmin korku boyutu ile ele alınması ise alan yazında ağırlıklı olarak 11 Eylül saldırıları ile beraber artış göstermiştir. 11 Eylül saldırılarının canlı bir şekilde milyonlarca kişinin izlemesi, terörist saldırıların şiddetinin ne kadar ileri seviyelere çıkabileceğinin önemli bir göstergesidir. Sonrasında da terör örgütlerinin eylem sahalarını ağırlıklı olarak daha fazla ses getiren mekânlara yönlendirmesinin bir sonucu olarak da terörizm korkusu daha fazla tartışılmaya başlanmıştır.

Terörizm korkusunu 'akut/çok hızlı ilerleyen' bir problem sahası olarak tanımlayan Forst'a göre¹⁵, terörizm korkusunun bireylerde, toplumsal yaşamda ve en nihayetinde siyasal sistem üzerinde kısa ve uzun vadeli olumsuz pek çok etkisi bulunmaktadır. Terörizm korkusu öncelikli olarak toplumda gerçekleşen aşırılıkçı olarak tanımlanabilecek eylemlerden bile çok daha yoğun hissedilen bir endişe durumudur. Terörist saldırıların şiddetinin artarak büyümesiyle beraber terörizmin sembolik etkisi daha fazla ön plana çıkmakta ve saldırının somut tahribatının ötesine geçerek başka boyutlarda negatif yönlü etkiler yaratmaktadır. Bu özellikleri sebebiyle terörizm korkusu esasen bilinmeyenin aynı zamanda da kapının hemen önündeki tehdit durumunun korkusudur¹⁶.

---

¹³ Alex Schmid, "Terrorism, The Definitional Problem", s.379-381.

¹⁴ Paul Wilkinson, *Political Terrorism*, Londra, The Macmillan Press, 1974, s.15.

¹⁵ Forst Brian, "The Demand Side of Terrorism", Nikbay, O. (ed). *Fear, Understanding and Responding to The Terrorism Phenomenon*, IOS Press, Washington, 2007, s. 43.

¹⁶ "Young People Anxious From Terror Coverage", <https://www.bbc.com/news/education-45784642/>, erişim 11.03.2019.

Terörist saldırılar fiziksel ve doğrudan zararı (can, kaybı, yaralanma, maddi zarar vb.) belli bir alan ve kişi üzerinden yaratmaktadır. Ancak terörist saldırıların dolaylı zararları zihinlerde oluştuğu için etkileme-yayımla-genişleme hızı oldukça fazladır.¹⁷ Terörizmin maliyeti bu bağlamda artmakta ve eylemin gerçekleştiği yerde verdiği somut zararlardan ziyade bireylerde ve toplumda oluşturduğu korkudan ve tepkilerden artmaktadır.¹⁸ Doğrudan mağdur olmanın yanı sıra dolaylı mağduriyet sebebiyle toplumun büyük çoğunluğunun terörizm korkusu yaşama eğilimi yüksektir. Terörizmi önemli bir sorun haline getiren faktörlerden bir tanesi de dolaylı mağduriyetlerin bile etki gücünün yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Terör saldırıları sonrasında bireylerde ve toplumlarda artan stres seviyeleri, güvensizlik hali ve bu korku karşısında vatandaşların hükûmetlerden beklediği ekstra güvenlik tedbirleri, tedbirlere bağlı ortaya çıkan ekstra maliyetler terörizm korkusunun sonuçları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda terörizmin hem yönetsel hem toplumsal seviyede geniş çaplı etkileme gücü bulunmaktadır.¹⁹ Terörizm korkusu bu açıdan sadece bir duygu/his hali değildir.²⁰

Terörizmin başarısı bu bağlamda toplumda oluşturacağı psikolojik etki ve yaratacağı travma boyutuyla da doğru orantılıdır. Bir toplum veya grup ne kadar sindirilir ve korkutulursa terör örgütleri siyasi amaçlarına ulaşmada o kadar yakın ve başarılı olmaktadır.²¹ Toplumun korkması kurulu devlet ve toplum düzenini temelden sarsacağı için, siyasi amaçlarını gerçekleştirmede terör örgütleri için bireyleri korkutmak hem daha kolay hem de daha sonuç odaklıdır. Bu bağlamda terörizm korkusu bireylerde ve toplumlarda sosyal inşa yoluyla oluşturulmaktadır. Korkunun

---

¹⁷ John Mueller, “Six Rather Unusual Propositions about Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, 17:4, 2005, 487-491.

¹⁸Walter Laquer, “Terrorism: A Brief History, Countering The Terrorist Mentality” <https://www.hsdl.org/?view&did=474007.2007:1-6>, erişim 13.03.2019.

¹⁹ Ramon Van Der Does, Jaroslaw Kantorowicz, vd, “Does Terrorism Dominate Citizens’ Hearts or Minds? The Relationship Between Fear of Terrosim and Trust in Government”, *Terrorism and Political Violence*, 33:6, 2019, s.1.

²⁰ Anne Aly ve Leila Green, *Social Implications of Fearing Terrorism: A report on Australian Responses to the Images and Discourses of Terrorism and the other (Establishing a metric of fear)*, Perth: Edith Cowan University, 2009, s. 7-12.

²¹ Huddy Leonie, Feldman Stanley, vd, “The Consequences of Terrorism: Disentangling The Effects of Personal and National Threat”, *Political Psychology*, 23, 2002, s. 490.

inşasında teröristlerin saldırı türleri, propaganda kabiliyetleri kadar medya ve popüler kültür de etkilidir. Terörizm artık günümüzde gelişen ve değişen dünya koşulları ile birlikte değişiklik göstermekte, teknolojik gelişmelere bağlı olarak elde ettiği yeni olanaklar ile etkisini ve gücünü güncelleyerek tüm dünya ülkelerini derinden etkileme kapasitesini arttırmaktadır.^{22,23} Küresel terörizm gündeme yakın geçmişte yerleşmesine rağmen terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri eylemlerin zarar verici gücünün geniş kitleleri etkilediği bir gerçektir. 11 Eylül, Londra, Madrid ve İstanbul saldırıları bu durumun en somut örnekleri olarak gösterilebilir. Bu bağlamda terörizm artık sadece ülkenin sadece güvenliğini değil aynı zamanda da toplumsal ve ekonomik alanlarına da sarsıcı şekilde zarar verebilmektedir.²⁴ Acil, tehlikeli ve riskli durumlar kategorisine girebilecek bir durum olan terörist saldırılar neticesinde, ülkenin durağan dönemindeki tüm imkânları bir kenara bırakılır ve toplum zorunlu olarak oluşturulmuş ve kendilerine dayatılan yeni durumları kabul etme, yeni koşullara göre adapte olmaya mecbur bırakılır.²⁵

2. Terörizm Korkusunun Yarattığı Sonuçlar

Terörizmi ve terörist saldırılarını başarılı kılan tek şey teröristlerin güvenlik önlemlerini aşması değildir. Terörizmde esas başarı toplumu terörize etmek, korkutmak ve yıldırmaktır. Az kayıpla sonuçlanan terör saldırıları bile ülkelerin yüksek düzeylerde alarm seviyesine geçmelerine neden olmaktadır. Teröristler devletlere oranla sınırlı yeteneklere ve kaynaklara sahip olsalar da, toplumlar üzerinde orantısız ve büyük çaplı etkiler elde edebilmektedirler.²⁶

---

²² Selin Yılmaz ve Özgür Yılmaz, Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4:13, 2005, s. 41.

²³ Atahan Birol Kartal, “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAESH ve YPG Örneği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 27, 2014, s. 41.

²⁴ Jon Coaffee, *Terrorism, Risk and The Global City*, Ashgate Publishing Company, 2009, s. 8-9.

²⁵ David L. Altheide, “Terrorism and the Politics of Fear”, *Cultural Studies-Critical Methodologies*, 6:4, 2006, s. 416.

²⁶ “Taking the ‘Terror’ out of Terrorism Requires Outsmarting Fear”, https://www.rand.org/blog/2017/03_taking_the_terror_out_of_terrorism_requires_outsmarting.html, erişim 18.01.2019.

Terör saldırıları özü itibariyle travmatik saldırılardır. Bu saldırıya maruz kalan kişiler saldırı sonrası travmaya bağlı çeşitli stres bozuklukları yaşayabilmektedir.²⁷ Tekrarlanan terörist saldırılardan etkilenen toplumlarda mükerrer saldırı olabilir düşüncesinden hareketle kaygı durumu ortaya çıkmaktadır.²⁸

Teröristler, özellikle vatandaşlar arasında korku ve güvensizlik yaratarak toplumların sosyal dokusunu dağıtmayı amaçlarlar. Terör saldırılarına bağlı oluşan fiziksel zararlar, psikolojik zararlara nazaran çok daha kolay giderilmektedir. Saldırıya bağlı zarar gören köprüler, binalar, mekânlar nispeten kolay ve hızlı bir şekilde eski haline döndürülse de; esas zor olan saldırı sonrası bireylerde ve toplumda ortaya çıkan güvensizliğin düzeltilmesi ve toplumsal algı noktasında bu güvensizlik halinin güvenli hale döndürülmesidir. Sosyal güvenin düşük olduğu toplumlarda toplumsal refahta gerileme, ekonomik programlarda yavaşlama, siyasi kurumlarda kırılmalıklar baş gösterebilmektedir.²⁹

Terörizm korkusunun çok yoğun yaşandığı toplumlarda ve bireylerde, mağduriyeti azaltma düşüncesiyle sosyal etkinliklerde azalma ve bu nedene bağlı olarak toplumdaki sosyal sermayenin giderek azalması ve genel yaşam kalitesinin düşmesi ihtimali büyüktür. Gerçekleşen terör eylemleri turizm sektörü, ulusal ve yabancı yatırımlar üzerinde de ciddi etkilere sahiptir. ³⁰Terörizmin toplumda yarattığı gerginlik, korku, güvensizlik, özellikle alışveriş, turizm ve ulaşım tercih ve alışkanlıkları başta olmak üzere ülkenin satın alma ve üretim yapılarını değiştirmekte; hem ulusal hem de uluslararası turizmi, ticareti negatif yönde etkilemektedir.³¹

---

²⁷ Altan Eşsizoglu, Aziz Yaşar, vd, “Bir Terörist Saldırı Sonrasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişimini Etkileyen Risk Faktörleri”, *Türk Psikiyatri Derneği*, 20:2, 2009, s.100.

²⁸ Joseph A. Boscarino, Richard E. Adams, vd, “Fear of Terrorism and Preparedness in New York City 2 years after the attacks: implications for disaster planning and research”, *Journal of Public Health Management and Practice*, 12:6, 2006, s.508.

²⁹ Amelie Gadefoïdt ve Arnim Langer, “How Fear Drives Us Apart: Explaining the Relationship between Terrorism and Social Trust”, *Terrorism and Political Violence*, 32:7, 2018, s. 1.

³⁰ Volker Nitsch and Dieter Schumacher, “Terrorism and international trade: an empirical investigation”, *European Journal of Political Economy*, 20:2, 2004, s. 424-225.

³¹ Bruno Frey, Simon Luechinger and Alois Stutzer, “Calculating tragedy: Assessing the costs of terrorism”, CESIFO workingpaper, No. 1341.2004, 1-31, ss. 6-17, <http://www.cesifo>.

Terör eylemleri sonrasında toplumda ve bireylerde pek çok farklı algı ve tepki durumu ortaya çıkmaktadır. Saldırıların yaşandığı yerde olayın yarattığı korku yerel ölçekte etkili olurken, bu yerel korku toplumsal yaşamda ulusal medya ve politik unsurlar vasıtasıyla yayılarak ulusal tehdit algısı haline gelmektedir.³² Bu bağlamda terörizm korkusunun bireylere bakan yönü ile hükûmetlere ve devletlere bakan yönü arasında da ciddi bir ilişki vardır. Bireysel düzeyde ortaya çıkan terörizm korkusu sadece bireyin yaşamına etki eden bir psikolojik sorun olarak görülürken, terörizm korkusunun devlete bakan yönü ulusal tehdit olarak algılanmaktadır. Toplumlarda artan terörizm korkusu, ülkelerde geliştirilen politikalar ve hazırlanan mevzuat üzerinde etkili ve belirleyici de olmaktadır. Oluşan korku iklimi kişilerin ve toplumsal yaşamın davranışlarını, yönelimlerini değiştirirken; özellikle demokratik toplumlarda karar alıcıların davranışlarını da değiştirebilmektedir. Vatandaşlar oluşan korku atmosferi sonucu politik karar alıcılar üzerinde siyasi baskı kurabilmekte ve bu bağlamda, terörizm korkusu hükûmetlere olası terör saldırılarını önleme konusunda daha sıkı tedbirler alma doğrultusunda hareket etmelerini işaret edebilmektedir.³³

Demokratik toplumlarda gerçekleşen terör saldırıları, vatandaşlar arasında yüksek seviyelerde korku uyandırdığı için bireyler ilk aşamada mevcut yönetim anlayışına güven duyma eğilimi içerisindedirler. Terör saldırılarıyla beraber tehdit seviyesinde artış olduğunu değerlendiren vatandaşlar, politik yöneticileri/hükûmetleri koruyucu olarak görüp, mevcut belirsizlik durumlarının bu güven ile aşılabacağına inanmaktadırlar. Bu talebin altında yatan ana sebep daha güçlü ve sert kaynaktan korunma talebinin varlığıdır. Ancak hükûmetlere güven duygusu sürekli artış eğilimi içinde değildir ve geçicidir. Hayatın normale dönmesi ve ilk kaotik durumun sakinleşmesi ile beraber bireylerde hükûmetlere/politik karar alıcılara güven duygusunun temeline başka faktörler etki etmeye

---

de/pls/guestci/download/CESifo%20Working%20Papers%202004/CESifo%20Working%20Papers%20November%202004/cesifo1_wp_1341.pdf, erişim 12.02.2018.

³² Deborah W. Newman, "September 11: A Societal Reaction Perspective", *Crime, Law & Social Change*, 39, 2003, s. 221.

³³ Jon Coaffee, *Terrorism, Risk and The Global City*, Ashgate Publishing Company, 2009, s. 268-278.

başlamaktadır. Hükûmetlerin, vatandaşların endişelerini, değerlerini paylaşma becerisi, uzun vadede gelecekte olası terör saldırılarını önlemeye yönelik alacakları somut politikalar vb. faktörler politik karar alıcılara güveni doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda demokratik ülkelerin şehirlerinde terörist saldırılar gerçekleşme sıklığı bakımından seyrek bir periyot izlese de, yarattıkları risk algısı ve korku hali toplumsal yaşamı tamamıyla etkileme gücüne haizdir.³⁴

3. Teröristlerin, Terörizm Korkusu Yaratma Amacıyla Kullandığı Yöntemler, Seçtiği Hedefler ve Kullandığı Stratejiler

Terör örgütlerinin hangi stratejileri ne amaçla kullandığı, hangi stratejilerin başarılı veya başarısız oldukları üzerinde durulması gereken önemli konulardır.³⁵ Terör örgütleriyle mücadelenin esaslarını oluşturacak mihenk taşlarından olan bu alan aynı zamanda da terörizm korkusunu etkileyebilecek nitelikler de içermesi açısından önemli bir başlıktır. Terör örgütlerinin amaçları hedef alınan toplumda sadece korku ortamı yaratmak değildir. Ancak siyasal amaçlara ulaşabilmenin önemli bir basamağı olan korku, terör örgütlerinin stratejilerinde ve hedef seçiminde etkili bir faktör olmaktadır.

Marta Crenshaw'a göre³⁶ terör örgütleri kendi değer, aidiyet durumları ve inançları üzerinden hareket etmektedirler. Bu temel nokta her terör örgütünün kendi stratejisini oluşturmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda teröristler, terörizmi kendi zihinsel ve düşünsel dünyalarında sonuç almak, istedikleri hedeflere ilerlemek ve kazanım sağlamak amacıyla kullanmaktadırlar. Terör örgütleri nihai amaçlarına ulaşma noktasında temellerini sağlam bir sistemin üzerine kurmaya çalıştıkları stratejiler üzerinden hareket etmektedirler. Ancak terör örgütleri tek bir strateji üzerinden hareket etmemektedirler. Stratejiler birbirinden bağımsız ve farklı özelliklerde değildir, bilakis iç içedir. Terör örgütleri yaşanan değişikliklere, reaksiyonlara adapte olup değişime çabuk ayak uydururlar.

---

³⁴ Amelie Gadefoigt ve Arnim Langer, “How Fear Drives Us Apart: Explaining the Relationship Between Terrorism and Social Trust”, *Terrorism and Political Violence*, 32:7, 2018, s. 2-5.

³⁵ Andrew H. Kydd ve Barbara Walter, “The Strategies of Terrorism”, *International Security*, 31:1, 2006, s. 50.

³⁶ Martha Crenshaw, “The Causes of Terrorism”, s.385.

Bu bağlamda yaklaşımlarını, faaliyetlerini ve eylemlerini birden fazla strateji kullanarak gerçekleştirmektedirler.

Dünya üzerinde hangi tür terörist organizasyon olursa olsun, hangi stratejiyi benimserse benimsesinler en temel başarı kıstası yarattıkları kaos ortamıdır.³⁷ Tür, eylem tarzı ve strateji olarak farklılıklar fazla olsa da temelde hepsi korku, sindirme, zarar verme ve tüm bunların üzerinden provakasyon yapmayı kapsamaktadır. Mao'nun "siyasal güç namlunun ucundadır" yaklaşımı ile terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri silahlı eylemlerin etkisi sadece eyleme maruz kalanları değil; aynı zamanda terörist saldırılar hakkında dolaylı şekilde bilgisi olan insanlar üzerinde de etki bırakmaktadır. Bu bağlamda teröristler hedeflerini, amaçlarını toplumu galeyana getirecek şekilde, en aşırı ve etkili yolla duyurma eğilimindedirler.³⁸

Saldırlardan pek çok kişinin doğrudan ve dolaylı bir şekilde etkilenmesi ve sonrasında toplumda ortaya çıkan tepkiyi ölçmek teröristlerin ana stratejilerinden bir tanesidir. Demir'e göre³⁹ bu strateji bir döngüdür ve aynı zamanda da terör örgütlerinin seçmiş olduğu iletişim kanalıdır. Bu bağlamda terör örgütleri, eylemlerini topluma sergilemek ve mesaj verme amacı taşımaktadır⁴⁰. Mesajın esas gönderilmek istenilen ana hedefe ulaşım ulaşamama durumu terör örgütlerinin ilk aşamada saldırının hedefe ne kadar yaklaştığına, sonraki safhada da başka saldırıların, eylem sahalarının planlamasını yapma aşamasına geçmesine destek sağlamaktadır. Bu noktada özellikle medyanın sunduklarıyla, teröristler etkili bir propaganda ve manipülasyon alanı elde etmektedir. Bu bağlamda terör örgütleri için, toplumda korku yaratmak amacıyla medyanın etkin kullanımı şarttır. Terör örgütleri korkuyu toplumun sinmesi ve/veya bastırılması amacıyla kullanırken aynı zamanda da hem kendi destekçilerine hem de ulusal/uluslararası arenaya kendi gücünü göstermek ve varlığını ispat

---

³⁷ Christopher C. Harmon, "Five Strategies of Terrorism", *Small Wars Insurgencies*, 12:3, 2010, s. 48.

³⁸ Doğu Ergil, "Terörizmin mantığı ve hedefi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 46:1, 1991, s.174.

³⁹ Cenker Korhan Demir, "Medya ve Terörizm", Mahir Terzi ve Serkan Yenal, (ed), *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Seçme Konular*, Sinopsis Yayınları, 2015, s. 49.

⁴⁰ Ronald D.Crelinsten, "The Impact of Television on Terrorism and Crisis Situations: Implications for Public Policy", *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 2:2, 1994, s. 63.

etmek amacıyla kullanılmaktadır.⁴¹ Haberler, görüntüler, videolar, internet üzerinden sunulan bilgiler, terör örgütlerinin duyulabilme ve bilinebilme ihtiyacını karşılamaktadır.⁴²

Teröristler eylemlerini, hedeflerini ve kim olduklarını anlatabilmek için zararın daha ağır olabileceği kentleri ya da kentsel yaşam alanlarını hedef olarak seçmektedirler. Terörizmin ve terör örgütlerinin ikinci amaçları ise eylem gerçekleştirdikleri ülkelerde politik istikrarsızlık yaratmaktır. Teröristler amaçlarına ulaşma şanslarını güçlendirebilmek amacıyla mevcut rejimin meşruiyetini yıpratmak için kurumsal politik çerçevenin dışında hareket etmektedirler. Ve şiddetin yarattığı infial durumundan yararlanarak toplum üzerinde devletin hâkimiyetini kırmak isterler. Son olarak da eylemlerin neticesinde ülke ekonomisine zarar vererek toplum üzerinde baskı oluşturmaya çalışmaktadırlar.⁴³

Terör örgütleri, eylemlerinin tamamını belirli kurguda gerçekleştirmektedirler. Bu noktada eylemlerin gerçekleşeceği alanın önemi oldukça önemlidir. Bu bağlamda teröristler günümüzde özellikle büyükşehirlerle, başkentlere ve metropollere yönelmektedir. Teröristler, doğrudan devletin güvenlik güçlerinin tamamına saldırabilecek ve zayıflatabilecek kudrette değildirler. Özellikle 11 Eylül saldırıları ile beraber terör örgütleri, güvenlik güçlerinin ve devletin önemli siyasi kurumlarının yerine daha ucuz ve etki bırakma gücü daha yüksek olacak şekilde hedef seçimlerini planlamaktadırlar. Bu bağlamda hedefler, toplumsal yaşamda, sivil vatandaşın ağırlıklı olduğu ve yoğunlaştığı alanlara kaydırılmıştır. Hedef seçimindeki bu değişim aynı zamanda popülasyon üzerinde korkuyu artan bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Hedeflerin özelliklerinin teröristlerin tercihlerini etkilemekte ve yumuşak

---

⁴¹ Paul Wilkinson, "The media and terrorism: A reassessment", *Terrorism and Political Violence*, 9:2, 1997, s. 52.

⁴² Cenker Korhan Demir, "Medya ve Terörizm", s. 53-57.

⁴³ Schelling, Thomas C., What Purposes Can "International Terrorism" Serve? In: Frey, R.G., Morris, C.W. (Eds.), *Violence, Terrorism, and Justice*. Cambridge University Press, Cambridge, 1991, s. 18-32 ve Frey, Bruno ve Luechinger, Simon., "How to fight terrorism: alternatives to deterrence", Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich, Working Paper No. 137. 2002, 1-33'den aktaran Jose Tavares. "The Open Society Assesses Its Enemies: Shocks, Disasters and Terrorist Attacks", *Journal of Monetary Economics*, 51(5), 2004, s. 1042.

hedefler, olası saldırılara karşı düşük güvenlik dereceli yerlerden oluşmaktadır.⁴⁴ Bu özelliklerinden dolayı yumuşak hedefler teröristler için çekici hedefler haline gelmekte ve terör örgütünün seçtiği en savunmasız yerde gerçekleşebilecek kayıplar toplumsal hayatı felç edici nitelikte olabilmektedir.⁴⁵

Terörizmi ve terör örgütlerini güçlü gösteren en önemli unsur yarattıkları psikolojik tahribattır. Psikolojik olarak tahribata uğrayan bireyler adeta bir sarmal gibi katlanarak toplumsal bozulmaya sebebiyet vermektedir. Önce bireylerin sonrasında da toplumsal yaşamın mevcut rutin döngüsünü bozma, tehdit algısını uyandırma terör örgütleri için oldukça elverişli bir propaganda alanıdır. Bunun bilincinde olan terör örgütleri için toplu taşıma sistemlerine, kültürel sembollere, merkez noktalara yapılacak saldırılar terör örgütlerini amaçlarına ulaştıracak sonuçlar doğurmaktadır.⁴⁶

Bireylerin toplumsal yaşam içerisinde varlık gösterdiği alanlarda gerçekleşen saldırılar terör örgütlerinin provakasyon yapmasına, bireyler üzerinde algı operasyonları oluşturmasına olanak vermektedir.⁴⁷ Öte taraftan teröristlerin saldırı sonrasında başka noktalarda eyleme geçip geçmeyeceklerinin bilinmemesi, toplum açısından durumun daha vahim bir hal olarak algılanmasına sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda kısa süre içerisinde birden fazla yere saldırı düzenleyerek toplumdaki kaosu ve korkuyu yükseltebilecek alanları tercih etmek, terör örgütleri için başarı kıstası olarak değerlendirilmektedir. Çünkü ses getiren her eylem sonrasında teröristler, toplumun zihninde politik sisteme, güvenliklerine ve aidiyet duygularına ilişkin algı değişimi yaratmayı hedeflemektedir.⁴⁸

---

⁴⁴ Zdeněk Kalvach, *Basics of Soft Targets Protection Guidelines*, Soft Targets Protection Institute, Prague, 2016, s.4.

⁴⁵ Jennifer Hesterman, *Soft Target Hardening: Protecting People from Attack*, Taylor&Francis Group, 2015, s.13-21.

⁴⁶ Gus Martin, *Terörizm, Kavramlar ve Kuramlar*, Adres Yayınları Ankara, 2017, s. 36.

⁴⁷ Petro Beňová ve Tárka Hořková-Mayerová. "Terrorist attacks on selected soft targets", *Journal of Security and Sustainability Issues*, 8:3, 2019, s. 453.

⁴⁸ Zdeněk Kalvach, *Basics of soft targets protection guidelines*, s.10.

4. Araştırma Metodolojisi

Çalışmada özellikle terörizm korkusu sorunsalını derinlemesine anlayabilmek, yorumlayabilmek, korkuya bağlı ortaya çıkan sonuçların neler olduğunu ortaya çıkarabilmek amacıyla nitel araştırma metodu kullanılmıştır. Terörizm korkusu, mağduriyet yaşanmasa dahi herkes tarafından hissedilebilen bir korkudur. Dolayısıyla görüşmecilerin terör eylemlerinde mağdur olup olmadığı bilgisi katılımcıların seçiminde ana kıstas olarak seçilmemiştir. Katılımcıların seçiminde esas olarak nitel araştırma yönteminin ve derinlemesine mülakat tekniğinin özellikleri çerçevesinde homojenlikten uzak, heterojen bir grup oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Katılımcıların yaş, cinsiyet, meslek, medeni durum, ekonomik seviye, eğitim durumu gibi demografik özelliklerine dikkat edilerek heterojenlik sağlanmasına çalışılmıştır. Mülakat yapılan katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmek için kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Çalışma Temmuz 2019 döneminde başlanmış ve homojenlikten uzak bir biçimde grup seçimine dikkat edilmiştir. İstanbul'da yaşayan 38 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş aralıkları 21 ile 66 yaş arasında değişmektedir. Katılımcıların demografik özellikleri birbirinden farklıdır. İstanbul'un çeşitli semtlerinde ikamet eden katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıda tablo haline getirilerek sunulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan 18'i kadın, 20'si erkektir. Katılımcılar içerisinde en genç olan 22, en yaşı ileri olan katılımcı ise 66 yaşındadır. Kadın katılımcılar arasında işsiz, özel sektör çalışanı, kamu sektörü çalışanı, sağlık sektörü çalışanı ve emekli vardır. Kadın katılımcıların yedisi bekâr, dokuzu evli ve ikisi ise eşinden ayrı yaşamaktadır. Kadın katılımcıların hepsi İstanbul'un merkez ilçelerinde ikamet etmektedirler. Erkek katılımcıların sekizi bekâr, dokuzu evli, ikisi eşinden ayrı yaşamaktadır. Bir katılımcının eşi vefat etmiştir. Erkek katılımcılar arasında da özel ve kamuda çalışanlar, kendi işinin sahibi olanlar, öğrenci ve emekli bulunmaktadır. Erkek katılımcıların hepsi İstanbul'un merkez ilçelerinde ikamet etmektedirler.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

NO	CİNSİYET	YAŞ	MESLEK	EKONOMİK DURUM (TÜRK LİRASI)	EĞİTİM SEVİYESİ	MEDENİ DURUM	YAŞADIĞI İLÇE
1	K	27	Özel Sektör (Malzeme Mühendisi)	4001-5000	Üniversite	Bekâr	Zeytinburnu
2	K	29	Özel Sektör (Endüstri Mühendisi)	4001-5000	Lisansüstü	Evli	Pendik
3	E	32	Kamu Sektörü (Polis memuru)	5001-6000	Yüksekokul Mezunu	Evli	Bağcılar
4	K	21	Öğrenci	1-999	Üniversite Öğrencisi	Bekâr	Kadıköy
5	E	38	Özel Sektör (İlaç Mümessili)	3001-4000	Yüksek Okul Mezunu	Evli	B.Çekmece
6	E	36	Özel Sektör (Bankada Güvenlik Görevlisi)	3001-4000	Lise Mezunu	Bekâr	Kâğıthane
7	E	24	İşsiz	Gelir Yok	Lise Mezunu	Bekâr	Bakırköy
8	E	42	Kendi İşinin Sahibi (Kasap)	3001-4000	Ortaokul Mezunu	Dul	Güngören
9	E	34	Özel Sektör (Özel bir firmada çalışıyor)	5001-6000	Yüksek Okul Mezunu	Evli	Beykoz
10	K	31	İşsiz	Gelir Yok	Lise (AÖF Okuyor)	Bekâr	Fatih
11	K	47	Ev Hanımı	Gelir Yok	Ortaokul Mezunu	Evli	G.paşa
12	E	22	Öğrenci	1000-2000	Üniversite Öğrencisi	Bekâr	Üsküdar
13	K	63	Emekli (Memur Emeklisi)	3001-4000	Lise Mezunu	Evli	Maltepe
14	K	64	Emekli (Banka Emeklisi)	5001-6000	Lise Mezunu	Evli	Kalamış
15	K	30	Özel Sektör (Bankacı)	3001-4000	Üniversite Mezunu	Bekâr	Beşiktaş
16	E	39	Kendi İşinin Sahibi (Taksici)	7001 ve Üzeri	Ortaokul Mezunu	Evli	Sultanbeyli
17	K	33	Ev hanımı (Çocuk Bakıyor)	2001-3000	Lise Mezunu	Evli	Esenler
18	K	22	Öğrenci	2001-3000	Üniversite Öğrencisi	Bekâr	Ataşehir
19	K	28	Özel Sektör (Call Center'da çalışıyor)	2001-3000	Yüksekokul Mezunu	Bekâr	Sarıyer

Sivil Bireylerin Terörizm Korkusuna Nitel Perspektiften Bakış

20	K	43	Özel Sektör (Tezgâhtar)	2001-3000	Lise Mezunu	Dul	Bakırköy
21	E	37	Özel Sektör (Araba Tamircisi)	2001-3000	Ortaokul Mezunu	Evli	Avcılar
22	E	52	Kendi İşinin Sahibi (Spor ürünleri satan dükkânı var)	6001-7000	Lise Mezunu	Evli	Bahçelievler
23	E	32	İşçi	2001-3000	Ortaokul Mezunu	Evli	Bayrampaşa
24	K	44	Kendi İşinin Sahibi (Evlere temizliğe gidiyor)	3001-4000	İlkokul Mezunu	Evli	Pendik
25	E	39	Özel Sektör (Yönetici)	7001 ve Üzeri	Lisansüstü Mezunu	Dul	Başakşehir
26	E	58	Emekli (BAĞ-KUR)	3001-4000	Lise mezunu	Evli	Çamlıca
27	K	46	Ev hanımı	Gelir Yok	Ortaokul Mezunu	Evli	Sarıyer
28	E	41	Özel Sektör (Yazılımcı)	5001-6000	Üniversite	Bekâr	İstinye
29	E	29	Özel Sektör (Özel firmada üretim bölümünde çalışıyor)	2001-3000	Lise Mezunu	Bekâr	Kasımpaşa
30	K	37	Özel Sektör (İnsan Kaynakları Uzmanı)	7001 ve Üzeri	Lisansüstü Mezunu	Evli	Ataşehir
31	K	56	Emekli (BAĞ-KUR)	2001-3000	Lise mezunu	Evli	K.çekmece
32	E	26	Özel Sektör (Telekomünikasyon firmasında çalışıyor)	2001-3000	Lise mezunu	Bekâr	Avcılar
33	E	66	Emekli (Memur)	4001-5000	Üniversite Mezunu	Dul	Üsküdar
34	E	44	Özel Sektör (Teknisyen)	3001-4000	Yüksekokul Mezunu	Evli	Aksaray
35	K	34	Sağlık Sektörü (Laborant)	6001-7000	Üniversite Mezunu	Dul	Çengelköy
36	E	25	Özel Sektör (İşçi)	2001-3000	Ortaokul Mezunu	Bekâr	Güngören
37	K	28	Özel Sektör (Yönetici Asistanı)	2001-3000	Yüksekokul Mezunu	Bekâr	Yeşilköy
38	E	23	Öğrenci	1-999	Üniversite Öğrencisi	Bekâr	Topkapı

Görüşme formları yarı-yapılandırılmış olarak tasarlanmıştır. Hazırlanan görüşme formundaki sorular, terörizm korkusunu tüm boyutlarıyla keşfetmesi noktasında açık uçlu hazırlanmıştır. Mülakat yapılan katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmek için açık uçlu sorular sorulmuştur. Her bir görüşmeci ile görüşmeler ortalama 1 – 1,5 saat arasında gerçekleşmiştir. Görüşme esnasında ses kaydı, müsaade eden 18 katılımcı için kullanılmıştır. Geri kalan katılımcılar ile gerçekleştirilen mülakatlar hızlı not alma tekniği ile kayda alınmıştır. Araştırmanın amacı ve konusu kapsamında daha detaylı ve açıklayıcı bilgiler almak amacıyla görüşme esnasında katılımcılara farklı sorular sorulmuştur ancak konunun bütününden uzaklaşmamaya azami dikkat edilmiştir. Katılımcılara görüşme yapmadan önce çalışma ve sorulacak sorular hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılım durumunun gönüllülük esasına dayalı olduğu, katılımcıların kimlik bilgilerinin hiçbir surette açıklanmayacağı ve sorulara cevap vermeyi diledikleri zaman sonlandırabilecekleri ifade edilmiştir.

Mülakatlar sonrasında metinleştirme işlemi tamamlandıktan sonra nitel araştırma yöntemlerine dair literatürden de faydalanarak analiz safhasına geçilmiştir. Analiz safhasında her bir görüşmenin metni tekrar tekrar okunarak kodlar çıkarılmıştır. Sonrasında da elde edilen kodların tamamını bir araya getirerek temalara ulaşılmıştır. Ortaya çıkan temalar da tekrar gözden geçirilerek aralarındaki ilişki ağları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular terörizm korkusu üzerinde nedensel boyutlarıyla analiz edilerek gerçekleştirilmiştir. Böyle bir yöntem, bu araştırmanın problem cümlesinin analiz ve anlatı yolu ile incelenmesini, başka bir deyişle analitik ve açıklayıcı bir yöntemin kullanılmasını gerekli kılmaktadır.⁴⁹

Araştırmanın yanıt aradığı en temel soru, İstanbul da ikamet eden, terör saldırılarını doğrudan yaşamamış, toplumsal hayatta rutinleri olan, bir başka ifade ile sıradan bir yaşam süren bireylerin ‘terörizm korkusu’ kavramını nasıl tanımladıklarını ve bu korkunun yaşamlarını nasıl ve ne şekilde etkilediğini ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda terör mağduru olma

---

⁴⁹ Aydınli Ersel, Erol Kurubaş, Haluk Özdemir, *Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları*, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2009, s. 82-87.

korkularını araştırmak için oluşturulan temel problem cümleleri aşağıda yer almaktadır.

- Bireyler yaşadıkları şehirde gerçekleşen terör saldırıları hakkında neler düşünüyor?
- Bireyler terörizm korkusunu nasıl tanımlamaktadırlar?
- Bireyler terörizm korkusunu nasıl yaşamaktadırlar?
- Bireylerin terörizm korkusuna ilişkin görüşleri sosyo-demografik özelliklere göre nasıl bir değişkenlik göstermektedir?
- Bireyler terörizm korkusu ile nasıl başa çıkmaktadırlar?

5. Bulgular

Korkunun tanımlanmasına ilişkin yapılan çalışmalarda literatür, bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum, ekonomik seviye gibi demografik özelliklerinin korkunun hissedilebilme seviyesinde farklılıklar yaratmaktadır.⁵⁰ Terörizm korkusu ise, korku literatüründen önemli farklılıklar barındırmaktadır. Terörizm korkusunu şekillendiren ana faktör öncelikli olarak bireylerin demografik özellikleri değil terör saldırısının kendisidir. Dolayısıyla terörizm korkusunu tamamen demografik özelliklere göre kategorilendirebilmek mümkün değildir. Terör saldırıları ortaya çıkardıkları etki alanı ve yarattıkları korku seviyesi bakımından, korku literatürünün sınıflamalarından çok daha fazla ve farklı etki yaratmaktadır.

Çalışmanın demografik özellikler ve terörizm korkusu arasındaki ilişkisi bağlamında İstanbul'da ikamet eden bireyler için, demografik özellikler terörizm korkusunu arttıran veya azaltan bir etki yaratmamaktadır. Tüm katılımcılar terörizm korkusundan yoğun olarak etkilenmektedirler. Bu bağlamda yaş, cinsiyet, medeni durum, ikamet edilen ilçe, ekonomik seviye, eğitim durumu gibi demografik özellikler katılımcılarda terörizm korkusunu yaratan, şekillendiren unsurlar değildir.

Araştırmanın temel çıkış noktası, amacı ve problem cümlelerinden hareketle hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakatlarda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

---

⁵⁰ Nellis Ashley Marie, "Gender Differences in Fear of Terrorism". *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 25:3, 2009, ss. 323-324.

Soru-1: Terör saldırıları, sizin zihninizde neler çağrıştırmaktadır?

Katılımcılar arasında çeşitli terör eylemlerinden mağdur olanlar, yakınlarını kaybedenler bulunmaktadır. Öncelikli olarak terörizm korkusu tüm katılımcılar için bilinen, hissedilen ve önemli olarak nitelendirilen bir sorunsaldır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde terörizm korkusu, öncelikli olarak ölüm korkusu ile eşdeğer tutulmaktadır. Ölme veya yakınıni kaybetmenin yanı sıra maddi ve manevi zararlar, güvensizlik, endişe, paranoya hali katılımcıların terörizm korkusunu tanımlarken kullandıkları ifadelerdir.

“Terör saldırıları yıkıcı olmaz mı hiç! Hepsi korkunç, askerimiz şehit oluyor doğuda. Vatanın evladı sonuçta, tanımasan da üzülürsün. Ama büyük şehirlerdeki saldırılar bir başka psikolojik etki yaratıyor bence insanlarda. Neden diyecek olursanız, asker veya polis şehit olduğunda hepimiz onlara üzülüp ağlıyoruz ama korkmuyoruz. Fakat İstanbul’da veya başka bir şehirde terör saldırısı oldu mu herkes ürküyor; çünkü biliyor ki ölen kendi de olabilirdi. Tamamen şans yani. Mesela benim Reina’da ölmemem tamamen tesadüf. İnanın biz arkadaşlarla plan yaptık, o civarda yılbaşı kutlaması yapalım diye. Ama sonra ben vazgeçtim ve ailemin yanına gittim. Kim bilir Samsun’a gitmeseydim belki ben de orada olup ölebilirdim veya yaralanabilirdim. Esas korkutucu olan işte bu. Bana olmayacağını kestiremiyorum...”

“Terör dediğin şey artık sadece doğuda dağlarda değil. Şehirlerde var, iki sokak ötede bomba patlayabiliyor. Ve artık hedef herkes, sen, ben... Kimse bana olmaz diyemiyor, hiçbir devlet yetkilisi de size olmaz da diyemiyor...”

Soru-2: Sizce “terörizm korkusu kavram” ne anlama gelmektedir? Nasıl tanımlar ve yorumlarsınız?

Terörizm korkusunun tüm Türkiye’de dönem dönem yaşandığını, yaklaşık 40 senedir Türkiye’nin terörizm sorunuyla boğuşmak zorunda kaldığını belirten katılımcılar için İstanbul özellikle yoğun bir şekilde terörizm korkusunun yaşandığı bir şehir olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar içinde yaşanan ülkede terörizmle uzun yıllardır mücadele edilse de, terör saldırıları Türkiye için yeni bir mesele olmasa da özellikle bireylerin günlük yaşantılarını ağırlıklı olarak geçirdikleri yerlerde çeşitli

terör saldırılarının gerçekleşmesi katılımcılarda korku seviyesinin artmasına sebep olmuştur. Burada ortaya çıkan önemli bir nokta terörizm korkusunun ortaya çıkmasında ve yoğun olarak hissedilmesinde terör saldırısının gerçekleştiği yer ve somut olarak hedef alınan kişilerin etkisinin oldukça fazla olmasıdır. Sivil bireyler açısından yaşadıkları şehirde gerçekleşebilecek olası terör saldırılarında kendilerinin potansiyel hedef olarak algılamaları korkunun oldukça fazla bir şekilde yaşanmasına sebebiyet vermektedir.

“Teröristler insanları ölümle korkutuyorlar. Ve oldukça da başarılılar. Askerimize de saldırdılar ama askerimiz korkmaz. Karşılığını da verir bu soysuzlara. Ama ben gariban bir sivil vatandaş olarak korkuyorum. Çünkü savunmasızım. Tamam, elbet bir gün öleceğim ama böyle patlamada parçalanarak ölmek istemiyorum. ...”

“İşin ucunda hayatın son buluyor. Korkmuyorum diyen de yalan söylüyor ben size söyleyeyim. Delikanlılık yapılacak mesele değil bu...”

“Yaşanılan her saldırıda kaybedilen onlarca can var. İnsan evladı olan herkesi vicdanen yaralar, üzer bu durum. Tanımadan da üzülüyorsunuz. Aynı zamanda da tecrübe etmeden korkuyorsun. Yani insanın aklına geliyor beni de bir patlama bulabilir diye. Nereden çıkardın dersiniz açıkçası biz o saldırıların olduğu yerden bir şekilde geçiyoruz. Bu alinyazısı değil bence. Hastalık veya yaşlılık değil ki kendini alıştırassın. Bu saldırılarda beklenmedik şekilde ölüyorsunuz. Yaralı bile kurtulsan uzuvların eksik oluyor. Gözün, bacağına gitsen tamam yaşadığına şükür edersin ama her an saldırı aklında olur. Düşünüyorum yani ya benim başıma gelse, Allah korusun annemi böyle bir saldırıda kaybetsem beni hiçbir şey teselli etmez. Yüreğimdiki acıyı, korkuyu dindirmez. İşte masum insanların böyle ölmesini kabul edemediğim için hem kendi adıma hem de ailem adına korkuyorum...”

“Bence 80 milyonu etkiliyor bu terör illeti. Öldürüyor, yaralıyor, sakat bırakıyor, korkutuyor, endişe yaratıyor, zarar veriyor. Hem de her türlü. Belki böyle bir bela ile uğraşmasaydık, belki çok daha iyi durumda olurduk ülke olarak...”

“Ne yazık ki yaşanan terör olayları bizleri, hepimizi olumsuz etkilemektedir. Evet, milletimize, devletimize yapılan saldırıları kabul etmiyoruz. Terörle her zaman mücadele ederiz. Zaten bizi bizden başka kimse anlamaz. Ama kabul edelim deli gibi korkuyoruz bir daha

saldırlardan zarar göreceğiz diye. Allah aşkına kim korkmaz! Bir tane bomba patlıyor İstanbul'un göbeğinde ve hayat herkes için durmuyor mu? Hedefin benim gibi sivil vatandaşların olduğu saldırılar başlı başına dehşete kapılma sebebi. İnsanlar ölüyor, çocuklar ölüyor..."

"Terörizm korkusu öncelikle ben de kargaşa, korku gibi panikleten duyguları çağrıştırıyor. En soğukkanlı insanı bile ne yaptığını bilemez hale getiriyor. Akıl tutulması gibi bir şey"

"Terör saldırıları büyük travma, hiç acımadan çoluk çocuk, kadın, genç, yaşlı demeden saldırıyorlar. Aklın almadığı saldırılar. Bir de bu saldırılar sonrası beni mahveden bir başka husus, ölen insanlara DNA testi yapıyorlar ya, ne fena. Vücuttan geriye ne kaldıysa tabuta koyuyorlar. Bunları düşününce sarsılıyorum..."

Soru-3: Yaşadığınız şehirde geçmişte yaşanan terör saldırıları sizi etkilemekte midir?

Tüm katılımcılar, terör saldırılarından sonra özellikle pek çok vatandaşın, turistin hayatını kaybetmesinin kendilerinde terörizm korkusunu arttırdığını, korkunun akut bir problem olarak devam ettiğini ve hissettikleri korkuların kendilerini geleceğe dair karamsarlığa sevk ettiğini dile getirmektedirler. Bu bağlamda terörizm korkusunu bireyler için önemli bir sorun olarak nitelendiren durumlardan bir tanesi de yaşanan kayıpların, bireylerin doğrudan mağdur olunmasa da kendilerini sınırladıklarını hissetmelerinden kaynaklanmaktadır. Katılımcılara göre ölümün acı yüzü, şehirlerdeki terör saldırıları ile insanların hayatlarına tıpkı eylemlerde kullanıldığı şekilde bomba gibi düşmektedir.

"Hayatımda daha önce mağdur olmadım. Ama terör saldırısında mağdur olan bir sürü insan gördüm ve duydum. Çok üzülüyorum. Hayatımda karamsarlığı sevmem ama bu saldırılar insanı karamsarlığa sürüklüyor ne yazık ki. Empati kurmaya çalışıyorum mağdurlarla. Benim başıma, çocuğuma olsa yıkılırdım. Böyle güzel yaşanılacak ülkenin ve vatandaşların başına böyle acı olaylar gelmesi beni ümitsiz yapıyor. Ve en çok da korkuyorum. Yaralılar, ölümler, bacağı-kolu kopan insanlar, korku içinde sağa sola koşanlar, ağlayanlar, acı çekenler, ambulans sesleri, koca bir kalabalık, kaos ve çaresizlik... Mesela düşünüyorum patlamada bacağı kopan bir insana orada olsam nasıl yardım ederim, ne yaparım, nasıl teskin ederim!"

İnsanların elini kolunu bağıyor bu saldırılar. Katliam ve vahşet, inanın başka bir şey değil. İnsanın soğukkanlı davranabileceği bir durum değil bir kere. Başlı başına yıkım...”

“Yaşadığımız dönem korku çağı oldu ne yazık ki. Çeşitli suçlardan mağdur olmaktan korkmak yetmiyor gibi bir de acaba bombalı saldırıda ölüyor müyüm diye endişe ediyoruz. İşin kötü tarafı diğerlerinden kendimizi bir şekilde koruyabiliyoruz. Ama bunda hiçbir şey yapamıyoruz. Elden bir şey gelmiyor. Ve çok belirsiz her şey. Hangi şehirde saldırı olursa olsun tüm saldırılar korkutucu. Kalbimiz orada oluyor. ama saldırı insanın yaşadığı hele hele vakit geçirdiği yerlerde saldırı olunca valla evinde vurulmuş gibi oluyorsun.”

“Daha önce 15 Temmuz 2016’da o hain darbe girişimini gördüm. Misafirlige gitmiştik. Üsküdar’da akrabaları ziyaretten dönüyorduk. Köprüde daha bir şey başlamamıştı. Ama biraz fazla tank gördüm etrafta. Eşime dedim ki Allah Allah bunlar ne acaba diye. Ama anlamadık tabi ilk başta. Sonra eve varınca anladık neler olduğunu. Ama şimdi düşünüyorum ve tüylerim diken diken oluyor. Allah korusun ya biz oradan geçerken bir şey olsaydı. Sadece bu 15 Temmuz değil, bir sürü acı saldırılar oldu. İnsanlar maç izlerken, eğlenirken öldüler. Yaşanan her saldırıda sanki başıma gelmiş gibi etkileniyorum...”

“HSBC saldırısında çok korkmuştum. Küçük kızımın okulu saldırının olduğu yerin 2 arka sokaktaydı. Büyük kızım da Beşiktaş’ta okuyordu. Biz de yakın oturuyorduk oraya. O korkunç patlamada ben ne yapacağımı, hangi evladıma nasıl ulaşacağımı bilemedim. İnanın şokta idim, kafam durdu adeta. Yollar kapalı, insanlar kan revan içinde televizyonlar tarafından gösterilirken, ben bir anne olarak ne yapacağımı bilemedim. Neyse ki okullardan 1 saat sonra haber alabildim de çok şükür rahatladım...”

“Ne yazık ki ülkemde pek saldırı oldu. 15 Temmuz, Beşiktaş ve eğlence merkezindeki saldırılar, Güngören’de patlama, Yahudilerin ibadet yerlerine saldırı... Bunlar hep yaşadığımız, geçtiğimiz yerler. İnanın boğaz köprüsüne bakamadım uzun süre, maça gitmeye korkuyorum ve daha bir sürü şey...”

“Dışarı çıktığımda, yolda yüründüğünde korku duyuyorsun. Ailemizde önemli bir gündem konusu oluyor. Oralardan geçerken insan düşünmüyor acaba Beşiktaş, Taksim’den sonra nereye saldıracaklar diye...”

Terörizm korkusu, katılımcıların bir kısmının hayatını tamamen etkilerken, bazı katılımcılar için sürekli ancak belirli dönemlerde artış gösterdiği değerlendirilen tepkidir. Bu husus literatürle de uyumludur çünkü terörizm korkusu, terör saldırılarından sonra çok yoğun hissedilen ama saldırıdan belirli bir süre sonra etki boyutunda değişim gözlenebilen bir meseledir. Ancak bu durumu tüm bireyler için süre olarak genelleylebilmek mümkün değildir. Tüm katılımcılar kendi can güvenlikleri için endişe duymalarının yanı sıra aileleri ve sevdikleri için de endişe duymaktadırlar. Bu bağlamda korku durumu kim zaman kişinin kendisi dışındaki aile üyeleri, arkadaş ve bireyler için daha fazla yaşadığı bir hal olabilmektedir.

Soru-4: Yaşadığınız şehirde gerçekleşen terör saldırıları sonrasında günlük rutin yaşantınızda herhangi bir değişiklik gerçekleşiyor mu? Eğer etki ediyorsa, etkinin nasıl ve ne seviyede gerçekleştiğini açıklar mısınız?

Çalışmaya katılan 38 katılımcı, yaşadıkları şehirde terör saldırılarından etkilendiklerini, korktuklarını ve korkularına bağlı olarak günlük rutin faaliyetlerinde değişiklik yaşadıklarını ifade etmektedirler. Kalabalıkların ağırlıklı olarak tedirginlik yaratması sebebiyle katılımcılar sokağa tedirgin çıktıklarını vurgulamaktadırlar. Bu sonuç literatürle oldukça uyumludur. Terör saldırısı sonrasında ortaya çıkan korku durumunun en somut göstergesi bireylerin kendi içlerine çekilmesi ve toplumsal yaşam döngüsünden kopmalarıdır.

“İstanbul iyice tehlikeli bir şehir haline geldi ne yazık ki. İstanbul benim sevdam, kendimi bildim bileli buradayım, yaşayamam başka şehirde. Ama ne yazık ki artık ev ile iş arasında gidip gelirken dahi tedirgin oluyoruz. Sosyal aktivitelerim kısılanıyor ister istemez. Toplulukların fazla olduğu yerlerdense sakin ve güvenli evlerimizi tercih eder olduk. Özel günlerde, resmî günlerde genelde eğlence mekânlarının çok yoğun olduğu yerlerde bulunmamaya gayret ediyorum. Hadi mecbur kaldım gittim tedirgin oluyorum açıkçası. 29 Ekim Cumhuriyet bayramları, 30 Ağustos zafer bayramları İstanbul’un belirli yerlerinde güzel kutlanıyor Beşiktaş’ta falan... Çok istiyorum gitmek. Annem ile babam patlama falan olur gitme diyorlar.

Bu hale gelmek kötü. Ölüm korkusundan millî bayram törenlerine gidemiyorum. Size belki bu abartı gelebilir; ama böyle hissediyorum...”

“Kalabalık yerlere gitmiyoruz. Ama kimin ne hakkı var beni böyle kısıtlamaya. Biz eşimle ve çocuklarla Çiçek Pasajı’nda gezmeyi, Ortaköy’de kumpir yemeyi, İstiklal ’de turlamayı severdik. İnanın şimdi gitmiyoruz. Sebebi aman n’olur ne olmaz. Çalışan insanlarız, çocuklar okula gidiyor. Ancak özel günlerde, tatil günlerinde gezebiliyoruz. Ve bu özel günleri teröristlerde biliyor. Bakın hemen hemen önemli günler veya en azından önemli saatlerde yapıyorlar. Öyle anlar geliyor ki en güvenli sanılan yer en tehlikeli yer haline geliyor. Bu yüzden işin ucunda can güvenliğimiz olduğu için sağduyulu olamıyorum. Çok etkileniyorum ve günlük yaşantımda zorlanıyorum...”

“...ister istemez etkiler. Bu şehirde suç da fazla ama ona göre bir tedbir alırsın. Bu terör saldırısında koruyucu tedbirin yok ki alabileceğin. Şimdi babam ruhsatlı tabancasıyla mı gezsin! Kaldı ki bomba patladı mı o da işe yaramaz. Dolayısıyla etkileniyor herkes. Mesela annem ile babam bu Vodafone Arena saldırısından sonra maça gitmemi istemiyorlar. Babam ikide bir uyarıyor eğlence yerlerine gitme diye. Yani onlar da haklı olarak endişe ediyorlar. Ben de tedirgin oluyorum. Ama evde hapis hayatı da süremem. Ne bileyim korka korka galiba yaşamaya çalışıyoruz.”

“İstanbul çok büyük bir şehir. Risk fazla, hedef fazla. Kabul etmek gerekir İstanbul terör eylemleri için ne yazık ki mükemmel bir platform. Terör nerede ve ne zaman yüzünü gösterir bunu kestirmek zor.”

“İstanbul için sadece belirli yerlere değil, artık her yere saldırı yapabilirler diye düşünüyorum. Mesela yıllar önce Sinagoglara saldırı yaptılar. O dönemde hayret etmişim. Nasıl bir zihniyettir, kalleşliktir ibadethaneye saldırmak. Biz Müslüman olabiliriz. Ama neticede orada da Allah’a ibadet ediliyor. Bakın bence tüm terör saldırılarında ortak özellik saldırının güvenlik güçlerinin olduğu yere değil; sivil vatandaşın gezdiği, dolandığı yerlere saldırı yapıyorlar. İşte tam da bu sebepten İstanbul’da risk fazla... Taksim, Nişantaşı, Bebek, Üsküdar, sahil kıyısının tamamı, Bakırköy... Bunlar herkesin aklına gelen aman buralarda bir şey olabilir dedikleri yerler. Ama yıllar önce

Güngören’de de saldırı oldu. Bana göre İstanbul’un neresinde olursan ol, her yer riskli, her yerde saldırı yapabilirler ve beni hepsi ürkütüyor...”

“İstanbul kökleri çok derin olan bir şehir. Ve muazzam kalabalık. Her şey olabilir. Bence tehdit fazla ayrıca riskli bölgeler de fazla. Bakın aklımıza düşünseniz gelmeyecek bir sürü yerde saldırı oldu İstanbul’da. Beşiktaş Vodafone Arena’da, Atatürk Havalimanı’nda, Sultanahmet’te, Reina’da... bu yerlere bizler sürekli giden insanlarız. Bugün hayattayız ama yarın böyle bir başka saldırıda ölmeyeceğimizin garantisi yok. Çünkü şehrin her yeri riskli artık ne yazık ki...”

38 katılımcının tamamı çeşitli günlük rutinleri olan; işe giden, çocuğu okula giden, kendi rutin işlerini halletmek için bir şekilde dışarı çıkan bireylerdir. Dolayısıyla şehirlerde yaşam normal zamanda tüm hareketliliği ile devam eden bir döngüden oluşmaktadır. Ancak gerçekleşen terör saldırısı bu döngüye önemli bir oranda ket vurmakta ve katılımcılar, yaşadıkları şehirdeki terör saldırıları sonrasında özellikle birkaç ay saldırının gerçekleştiği alandan özellikle kaçınma eğilimi içerisine girmektedirler. Bunun sebebi detaylı incelendiğinde katılımcıların saldırı bölgesini bombalı saldırı ile eşdeğer tutma ve sürekli saldırıya dair hatırlamalar eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Alan yazında da ifade edildiği gibi sembolik bir fiil olan terörizmin etki alanı mikro düzeyde zarar verip, makro boyutta sonuçlar almaktan geçmektedir. Bu sebeple saldırılar sonrasında insanların saldırı bölgelerini eylemle eşleştirmeleri ve kodlamaları, terörizmin sembolik boyutunu gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda şehirlerde gerçekleşen terör saldırılarının etkisi, fiziksel yıkımları düzeltmekteki hızla eş değer bir şekilde ortadan kalkmamaktadır. Katılımcıların terör saldırılarına ilişkin ifadelerinde bu husus çok net bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Soru-5: Siz kendiniz ve aileniz adına olası terör saldırılarında mağdur olmaktan kaçınmak için herhangi bir tedbir/tebhirler alma yoluna gidiyor musunuz? Alıyorsanız nasıl bir tedbir sisteminiz bulunmaktadır?

“Kreşe giden oğlum var, eşim ve ben çalışıyoruz. Bu yüzden korkudan kendimizi eve kapatmamız mümkün değil. Sadece terör saldırılarının gerçekleştiği dönemlerde kendimin ve ailemin daha güvende olabileceğini düşündüğüm yerlere gitmeyi tercih ediyoruz.”

“Kendimce benzer terör saldırılarının olabileceğini değerlendirdiğim yerlerden uzak durmaya çalışıyorum. Kimi zaman arkadaşlarımla

buluşacağım zamanı ve yeri değiştiriyorum. Mesela buluşacağımız yerleri özellikle sakin olan yerlerden seçiyoruz. Herhangi bir patlamada öncelikli olarak kalabalık yerlerin hedef alındığını düşünüyorum. Bunlar bile rutinimi bozuyor, keyfimi kaçırıyor ve korkuyu sürekli zihnimde tutup ona göre yaşamama sebep oluyor... ”

“Genelde gitmiyorum artık şenlikmiş, konsermiş... Çok da önemli değil açıkçası canım daha kıymetli, olmaz olmaz bana denk gelir böyle bir saldırı. Hatırlarsınız Beşiktaş’ın maçının olduğu gün Vodafone Arenaya saldırı oldu, yılbaşında gece kulübüne saldırı oldu. O gece kulübü zenginlerin gidip eğlendiği yer, herkesi de almazlar normalde. Adam gitti herkesi taradı çıktı gitti. Şimdi ben bunları gördükçe bildikçe niye gideyim ki...”

“Tüm saldırılar hepimizin günlük yaşantısını sürdürdüğü her yerde oluyor. Maç izlemeye gidiyorsun ölüyorsun, eğlenmeye gidiyorsun ölüyorsun, tarihî yerleri gezerken ölüyorsun, gara gidiyorsun ölüyorsun, havalimanına gidiyorsun ölüyorsun, şehrin merkez noktasından işlerini halletmek için geçiyorsun ölüyorsun, evine dönmek için otobüs beklerken ölüyorsun, bankaya giderken ölüyorsun, bankanın yanındaki kırmızı ışıkta bekliyorsun ölüyorsun... Yahu bu dehşet değil de nedir? Resmen evden çıkmamamız lazım, bu his kötü. Sürekli sürekli gittiğim yerlere, gideceğimiz yerlere, aile üyelerinin bulunduğu mekânlara daha fazla dikkat edip, kalabalık olan tüm yerlerden mümkün olduğunca kaçıyoruz. Kızım genç, konserlere gitmek, etkinliklere katılmak istiyor. Diyorum ona da güvenliğin çok olduğu yere git diye. Sokaklarda gezme diyorum. Arabası var, sağa sola park etme, paralı otoparka park ettir, göz önünde olan popüler, bilinir yerlere gitme diyorum...”

38 katılımcının terör saldırıları sonrasında günlük rutinlerinde değişime gitmeleri ve kendi tedbir mekanizmalarını geliştirme içerisinde olmaları esasen güvenlik hizmetinin bireyler için ne kadar önemli bir ihtiyaç olduğunu gözler önüne sermektedir. Bireyler güvenliklerinin teminini devletten beklerler. Ve devletin kendilerini her zaman koruduğundan emin olmak isterler. Terörizm korkusunu önemli bir problem olarak tanımlayan noktalardan bir tanesi de teröristlerin, bireylerin devletin kendilerini koruduğuna ilişkin algının üzerinde tahribata girişmelerinden kaynaklanmaktadır. Terör örgütleri için saldırılar sonrasında bireylerin

koru halinin devamlılığı siyasal tercihlere etki edebilme gücünü kendinde barındırdığı için suiistimal edilmeye çalışılan bir alandır.

Katılımcılar açısından ana sorunsal, devletin terörle mücadelesinin etkinliği değil esas olarak, terör saldırılarının mekânsal değişimidir. Katılımcılar devletin tüm kurumlarıyla beraber terörle mücadele ettiğini bilmekte ancak, büyük şehirleri terör saldırısında oldukça riskli alanlar olarak nitelendirmektedirler. Türkiye’de terörizm sorunsalının çok uzun yıllar sadece belirli bölgelerde zarar vermesi, hedefin geçmiş dönemde özellikle güvenlik güçleri personeli olması durumunun değişmesi; günümüzde büyük şehirlerde saldırıların olması ve sivil vatandaşların zarar görmesi katılımcılar için terörizm sorunsalında önemli bir boyut değişikliği oluşturmaktadır.

Soru-6: Yaşadığımız şehirde kendinizi olası terör saldırılarına karşı güvende hissediyor musunuz? Eğer hissetmiyorsanız sizce yaşadığımız şehirdeki güvenlik tedbirleri olası terör eylemlerini önlemek için yeterli midir?

İstanbul safhasındaki 38 katılımcının tamamı için terörizm korkusunun yoğun hissedilmesinin en önemli sebeplerinden biri de İstanbul ili için hissedilen güvensizlik ve risk algısıdır. Katılımcıların tamamı İstanbul’u Türkiye’nin en güvenliksiz ve riskli yerlerinden biri olarak nitelendirmektedirler. İstanbul’un nüfusunun 15 milyon insanın üzerinde olması, yüzölçümünün genişliği, tüm ulaşım yollarının merkezinde olması, çok fazla sayıda yabancı ülke vatandaşının yer alması gibi sebepler İstanbul’u katılımcılar için her türlü tehditte açık hale getiren ve algıyı yaratan unsurlardır. Katılımcılar İstanbul’u terör saldırıları için riskli olarak nitelendirdikleri bir başka faktör İstanbul’da pek çok önemli merkez, kültürel alan, spor tesisleri, önemli kurum ve kuruluşlar, büyükelçilikler, dini ve tarihî merkezlerin yer almasıdır.

Katılımcıların tamamı özellikle Taksim, Ortaköy, Beşiktaş, Kadıköy, Üsküdar, Bakırköy, Nişantaşı, Mecidiyeköy ve Şişli gibi pek çok insanın sürekli güzergâhında olan yerleri riskli olarak değerlendirmektedirler. Bunun yanı sıra alışveriş merkezleri, konser alanları, eğlence ve fuar alanları, tarihî merkezleri, miting meydanları da olası terör saldırılarında potansiyel hedef mekân olarak nitelendirmektedirler.

“...İstanbul’da bazı yerler çok korunurken, bazı yerlerde denetim ve kontrol daha zayıf. Bence o bölgelerdeki ilçe emniyet birimlerine önemli işler düşmektedir. Her yerde sıkı tedbir şart. Ama şu da bir gerçek

söyleyeyim size. Sadece her yere polis noktası kurmak yine korumaz saldırılardan. Polise gelene kadar istihbaratçılar bu teröristlerin İstanbul'da tünemelerine müsaade etmemelidir. Esas koruma tam anlamıyla böyle olur. İçişleri bakanlığı, emniyet, jandarma binsin bunların tepelerine. Sadece dağdaki inlerine değil; şehirdeki inlerine de girsinler...”

“Bence şehirlerde güvenlik önlemleri, şehirlerde terörle mücadele üzerinde özel olarak çalışılması gereken bir alan. Herkes gerçekçi, tarafsız, ciddi çözümlerle ve planlarla hareket etmeli. Kaçak sigara, uyuşturucu gibi terör örgütlerine çok ciddi meblağlarda para desteği veren diğer suç türleri ile etkin mücadele edilmeli. Terör örgütlerinin şehir yapılanmalarına göz açtırılmamalı. Gerekirse yakaladığını hemen atacaksın hapse. Bana göre tedbiri elden bırakırsak illaki saldırı olur. Sadece Taksim'e, Sultanahmet'e adam, polis dikmekle olmuyor...”

“Ülkece, birey olarak topyekûn zarar görüyoruz. Maddî, manevî mağdur oluyoruz. İç ve dış tehdidimiz fazla, İstanbul desen başlı başına riskli. Ama ne yapalım evim ocağım bura benim. Koca şehri terk edecek halimiz yok. Önemli merkezler, alanlar, tarihî yerler, sanayi ile alakalı yerler, önemli ulaşım yolları hepsi var İstanbul'da. Çok da ciddi saldırılar yaşandı. Bunun yanı sıra sabotaj da fazla oluyor. Haydarpaşa'ya, tarihî yerlere, ormanlara saldırı fazla. Neden çünkü bu hainlerin şehirlerdeki yapılanmaları fazla. Şu sıralar epey biniyorlar tepelerine. Bu huzur uygulamalarını doğru buluyorum. Daha da artmalı. Çünkü yılanın başını küçükken ezeceksin. Terörist dediğin fırsat kollayandır. Bu yüzden bu aradıkları fırsatları vermeyeceksin bunlara. Ama her zaman ciddiyetle yapmıyor güvenlik güçleri her uygulamayı. Kimisi iyi yapıyor kimisi ise öylesine. Bence çok çok daha fazla ve sıkı denetim şart...”

“Ne yazık ki her zaman alınmıyor güvenlik tedbirleri. Bence sürekli ve sıkı olmalı. Biz canımızdan olacağımıza varsın denetim artsın. Ben en çok bana güvende olduğum hissi verilirse rahat olurum. Sık sık kontrol olmalı. Havalimanları, metro istasyonları, bana göre yüksek oranda riskli otogarlar desen onlar iyice başı boş, terörist istese orada rahatlıkla saldırı yapar. Çünkü onu durduracak, önleyecek mekanizma yok...”

“Bizdeki güvenlik dört dörtlük değil. İdare eder. Ama kesinlikle daha iyi olmalı. Güvenlik güçleri daha etkin çalışmalı diye düşünüyorum.

Özellikle şu toplu taşıma sistemlerinde güvenliğin çok ciddi artırılması lazım. Sürü halinde biniyor millet metrobüse, metroya, vapura... Bana buralardaki kontrol çok göstermelik geliyor. El de bir alet öylesine bakıyorlar. Hâlbuki bu kadar kalabalık arasına terörist istese çok rahat karışır..."

"Bence yeterli güvenlik tedbirleri yok. Mesela bu AVM'lere dahi polis desteği olmalı. Arada gezmeliler. Bizim güvenlikçi arkadaş copuyla, kelepçesi ile ne yapabilir? Kendi bir kere anında etkisiz hale getirilir. Bagajlara detaylı bakmıyoruz. Arabaların altlarına detaylı bakmıyoruz. Terörist salak mı bagajda açıkta bıraksın bombayı..."

"Evet, kabul ediyorum İstanbul çok büyük bir şehir. Eminim hiç kolay değildir bu şehrin emniyetini sağlamak. Ve büyük bir sorumluluk kesinlikle. Ama güvenlik güçlerinin görevi bu. Bizleri korumak durumundalar. Bakıyorum saldırı sonrasında her yerde polis. Ama saldırı öncesinde veya saldırının etkisi, paniği geçince yine bir rahatlık. Bilemiyorum bence daha ciddi tedbirler alınmalı ve bu vatandaşlara hissettirilmeli."

Katılımcıların tamamı polis, jandarma ve özel güvenlik güçlerinin faaliyetlerinin farkında olduklarını ancak şehri tamamen güvenli hale getirmede yeterli olmadığını vurgusunu yapmaktadırlar. Katılımcılar için güvenlik güçlerinin teröristlere karşı caydırıcı ve korkutucu yönünün artırılması gerektiğini değerlendirmektedirler. Katılımcıların tamamı açısından yaşadıkları bölgelerde, polisleri, güvenlik güçlerini ve kontrol noktalarını sıklıkla görmek olumlu yönde etki yaratmaktadır. Bir başka ifade ile katılımcılar bu durumu daha çok güvendeyiz, korunuyoruz, teröristlere aradıkları fırsatlar tanınmıyor şeklinde yorumlamaktadırlar. Ancak İstanbul'da bu beklentilerinin karşılanmadığını, İstanbul'un asayiş dışında olası terör saldırıları için açık bir hedef olduğunu ve bu noktada kendilerini güvende hissetmediklerini dile getirmektedirler. Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşme neticesinde Jandarma Genel Komutanlığı'nın ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin özellikle Doğu ve Güneydoğu'da terörist unsurlarla etkin bir mücadele içinde olduklarını ve bunu desteklediklerini ifade ederken, aynı görüş İstanbul ve Ankara gibi şehirler ve orada yaşayan bireyler için geçerli değildir. Katılımcıların tamamı için Türkiye'de etkin bir şekilde teröristle mücadele edilmektedir. Bu noktada katılımcılar için en ufak bir soru işaretli alan bulunmamaktadır. Dahası katılımcılar bu

mücadeleyi desteklemektedir. Ancak buradaki ana handikap kişilerin yaşadıkları yer olan İstanbul'da tedbirler ve mücadele araçlarında aynı etkinin olmadığıdır. Katılımcılar için İstanbul'un her noktası ciddi boyutlarda risk altındadır. Zaten terörizm korkusu literatürüyle de benzer şekilde kişilerin kendilerini yaşadıkları alanda güvensiz hissetmeleri meselenin özünü oluşturmaktadır.

Sonuç

Terörizm terör örgütleri için istedikleri oyunları sergileme fırsatı aradıkları bir tiyatro sahnesidir. Bu sahnede zaman-mekân ve bu ikisinin bireylerde çağrıştırdıkları anlamlar oldukça önemlidir. Terör örgütleri için sergilemeye çalıştıkları oyunun başarısı izleyenler üzerinde bıraktığı etki ile doğru orantılıdır. Büyükşehirlerde nüfusa bağlı olarak yoğun kalabalıklar vardır. Mekânlar, alanlar o şehirde yaşayan çoğu kişi tarafından bilinir. Bu bağlamda bireyler kendilerini mekânlarla kolaylıkla ilişkilendirebilmektedir. Bireylerin aşına oldukları, rutinlerini gerçekleştirdikleri alanlarda/mekânlarda saldırı gerçekleşmesi, beklenmedik olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda sürpriz, korkuyu tetikleyen bir unsur haline dönüşmektedir.

Terörizm korkusunu diğer korku türlerinden ayıran temel nokta, korkuyu ve korkuya bağlı ortaya çıkan duygu durumlarının saldırılardan doğrudan etkilenme ile ilişkili olmamasıdır. Bir başka ifade ile kişilerin terörizm korkusu yaşamaları için saldırıdan yaralanmaları veya yakınlarını kaybetmeleri gerekmemektedir. Saldırıdan haberdar olunması, korkunun hissedilmesi için yeterli bir faktördür.

Katılımcıların tamamı için yaşadıkları şehir riskli ve gelecek dönemde olası saldırılara karşı potansiyel hedef konumundadır. Saldırıların zaman ve mekân belirsizliği bu bağlamda sürpriz sonlu olması bireylerin terörizm korkularını daha üst seviyeye çıkarmaktadır. Çalışmanın nitel sahasında gerçekleştirilen derinlemesine mülakat sonuçları değerlendirildiğinde, çalışmaya katılan bireyler için İstanbul'un olası terör saldırıları noktasında risk taşıdığı değerlendirilmektedir. İstanbul'un kozmopolit olması, nüfus yoğunluğunun fazlalığı, kara-hava-deniz ulaşımının merkez noktasında olması, tarihî mirasının yanı sıra aynı zamanda da Türkiye'nin ekonomisinde merkez bir konumda yer alması gibi faktörlerin risklerin İstanbul'da yoğunlaşmasına sebep olduğu değerlendirilmektedir.

Demografik özelliklerin katılımcıları etkilediği esas alan, terörizm korkusunu şekillendirme ve etkisinin süre olarak sürdürülebilirliği noktasındadır. Kadın katılımcılar, terörizm korkusunu erkek katılımcılara nazaran daha yüksek etki gücü olan kelimelerle tanımlamaktadırlar. “Dehşet, vahşet, katliam vb.” sıfatlar, kadın katılımcıların korkularını anlatırken kullandığı tanımlamalardır. Erkek katılımcılar ise terörizm korkularını “korku, endişe, üzüntü” gibi daha alt etki yaratan kelimelerle tanımlamaktadırlar.

Bireyler olası terör saldırılarının, kişilerin çok olduğu ve özellikle kalabalığın yoğun olduğu yerlerde gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğunu düşünmektedirler. Kalabalığa bağlı kontrolsüzlüğün arttığını ve güvenlik güçlerinin denetiminin azaldığını düşünen bireyler için kalabalık yerlerden mümkün olduğu kadar uzak durmak, birey bazında alınan önleyici tedbirler arasındadır. Kalabalıklar dışında toplu taşıma araçlarının olduğu alanlar, ulaşım merkezleri, otogarlar, havaalanları, metro istasyonları, alışveriş merkezleri, stadyumlar, tarihî ve kültürel dokuya sahip alanlar, eğlence ve konser alanları gibi literatürde de ‘yumuşak hedef’ olarak tabir edilen yerlerin tamamı çalışmaya katılan bireyler için riskli ve tehlide açık olarak nitelendirilmektedir.

Tüm katılımcılar için hissedilen bir korku olan terörizm korkusu yok olabilen bir korku değildir. Korkunun son bulma durumu olmamakla birlikte etkisinin devamlılığı, devletin güvenliği tesisi ile doğrudan ilişkilidir. Ayrıca genç katılımcılar, yaşı daha ileri seviyede olan katılımcılara nazaran saldırılardan sonra günlük yaşam döngülerine daha hızlı dönüş yapabilmektedirler. Bu durumun ana sebebinin yaşı daha genç olan katılımcı grubunun okul, iş gibi zorunlu faaliyetlerinden dolayı evde sürekli kalabilme durumunun olmamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Katılımcıların tamamı kolluk personelinin İstanbul’da sayısal oran olarak fazla olduğunu ancak her noktada etkin bir kontrol olmadığını ifade etmektedirler. Özellikle merkez noktalarda kontrol zayıflığının varlığını vurgulayan bireyler, denetimin az olduğu düşüncesinin terörizm korkusunu tetiklediğini belirtmektedirler. Metro istasyonlarında, giriş çıkış noktalarında eksik denetimin teröristlere fırsat sağladığını düşünen katılımcılar için güvenlik güçlerinin kendilerini yaşadıkları şehirde olası saldırılara karşı korumada yetersiz oldukları düşüncesi hâkimdir. Bireyler

özellikle istihbari bilginin daha fazla etkin olması gerektiğini ve bu sayede olası saldırıların daha kolay önüne geçilebileceğini değerlendirmektedirler.

Yapılan çalışma ile terörizm korkusunun sadece duygusal bir his hali olmadığı, bireysel yaşamdan başlayıp toplumsal düzene kadar çok geniş bir alana etki eden ve üzerinde detaylı düşünülmesi gereken bir sorunsal olduğu ortaya konmaktadır. Terör saldırıları sonucu oluşan korku bulaşıcı olup bireylerden başlayıp, toplumun tüm unsurlarına, sosyal dinamiklerine hâkim olabilmektedir. Terörizm korkusu ile mücadele esasen bir süreç ve döngüdür. Terörizm korkusu ile başa çıkabilmede en önemli nokta detaylı bir analizdir. Terörizm ve terörizm korkusu ile mücadele aklın akılla mücadelesidir. Bu bağlamda terör örgütlerinin niyetlerine, amaçlarına, yöntemlerine hâkim olunduğu sürece, terör örgütlerinin aradıkları fırsatları kolay bir şekilde elde edemeyeceği değerlendirilmektedir. Özellikle terörizm korkusunun psikolojik boyutuyla mücadele de gerek bireylerin, gerek toplumun ve gerekse de devletin ilgili birimlerinin birlikte mücadele etmesi gerekmektedir. Terör saldırılarına ilişkin bilgilendirmeler, konferanslar, sadece mağdurlara yönelik olmamalıdır. Toplumun tüm kesimlerine devletin koruyuculuğunu aşlamak ve hatırlatmak esas olmalıdır.

Yurt dışında gerçekleşen terör saldırıları neticesinde büyük şehirlerde kent merkezlerine araç giriş çıkışında azalma, yaya ve taşıt trafiğini yeniden düzenleme, toplu taşıma sistemlerini bir merkez tekeline çıkarıp çeşitli bölgelere ayırma, kolluk kontrol noktalarını çoğaltma ve olası terör saldırılarını önleyebilme amacıyla teknolojik olarak geliştirilmiş, araç plakası ve yüz tanıma sistemleri kullanarak teröristleri tespit etmeye yönelik sistemler, şehrin merkez noktalarında ses, kamera ve peyzaj faaliyetleri gibi çeşitli tedbir mekanizmaları geliştirilmektedir.

Türkiye’de özellikle büyükşehirlerde gerçekleşen terör saldırıları şehirlerin rahatlıkla ulaşılabilir yerlerinde, merkez noktalarında olmaktadır. Bu alanlar denetimin ve kontrolün zor olduğu alanlar olduğu için terör örgütleri bu durumu kendilerine fırsat alanı olarak çevirmektedirler. Türkiye’de de özellikle Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde benzer uygulamaların hayata geçirilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamda çeşitli ülkelerin belediye teşkilatları, kolluk teşkilatları, mühendisleri ve şehir planlamacıları ile koordine kurularak çeşitli ve güncel önleyici tedbirlerin alınmasının olası saldırıların önüne geçme konusunda

faydası olacağı gibi aynı zamanda da bireylere yaşadıkları yere dair güvenli ve risksiz bir alan algısı yaratma açısından da gerekli ve önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Çalışmada ulaşılan sonuçların literatüre terörizm korkusu alanında, katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Elde edilen sonuçlar kapsamında terörizm korkusunun bireyler tarafından nasıl değerlendirildiği, korkunun yarattığı olumsuz durumların neler olduğu, bireylerin terör eylemleri söz konusu olduğunda tutumlarının nasıl olduğu, yaşanan şehir ile risk algısı arasındaki ilişkilerin tespiti, çalışmanın alana katkılarıdır. Bu bağlamda çalışmanın bulguları ışığında ileride diğer şehirlere yönelik terörizm korkusu çalışmalarının yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Summary

Terrorism is a theatrical stage for terrorist organizations, where they are looking for an opportunity to exhibit the scenes they want. The success of the game they are trying to demonstrate for terrorist organizations is directly proportional to the impact on viewers. Depending on the population, there are dense crowds in metropolitan cities. Places/areas are known by most people living in those cities. In this context, individuals can easily relate themselves to those areas/ spaces. The fact that an attack occurs in areas/places where individuals are familiar with where they perform their routines is described as unexpected. In this context, surprise turns into an element that triggers fear.

The main point distinguishing the fear of terrorism from other types of fear is that the states of fear and emotions that arise due to fear are not directly related to the impact of attacks. In other words, to fear terrorism, people do not need to be injured in an attack or lose their relatives. Instead, being aware of the attack is a sufficient factor to have fear.

In academic studies, the fear of terrorism has long remained a sub-heading under the conceptual definitions of terrorism and terrorism, and not enough work has been done on it. However, today, the concept of fear of terrorism has also become an important topic due to the increase in the severity and frequency of terrorist acts. Societies subjected to terrorist attacks place the concept of security first after the atmosphere of fear is felt due to the horror created. Along with the terrorist attacks experienced,

people are beginning to experience the fear of “I may die somewhere at any moment or I may lose a loved one”. Within this context, the fear of terrorism causes problems at the communication and interaction levels. This study discusses the concept of fear of terrorism in detail. The first part of the study explains the fear of terrorism from a conceptual perspective.

The study reveals that the fear of terrorism is not only a state of feeling but also a problem that affects a wide range of areas, starting with individual life and ending with the social order, and thus it should be considered in detail. The fight against the fear of terrorism is essentially a process and a cycle. The most important point about dealing with the fear of terrorism is a detailed analysis. Counter-terrorism and the fight against the fear of terrorism are the struggle of the mind with the mind. Within this context, it is evaluated that as long as the intentions, goals, and methods of terrorist organizations are mastered, terrorist organizations will not be able to obtain the opportunities they are looking for.

Çatışma Beyanı:

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışması beyanımız bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı Çalışma

Çalışma, Prof. Dr. Mustafa Sıtkı BİLGİN danışmanlığında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü uluslararası güvenlik ve terörizm doktora programından mezun Dr. Begüm ÇARDAK tarafından hazırlanmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Birinci yazarın çalışmaya katkı oranı %70'dir. İkinci yazar çalışmanın danışmanı olup çalışmaya katkı oranı %30'dur.

KAYNAKÇA

Basılı Eserler

- ALEXANDER Yonah (ed.) (1979). *International Terrorism: National, Regional and Global Perspectives*, New York Praeger Publisher, New York.
- ALTHEIDE David L. (2006). "Terrorism and the Politics of Fear", *Cultural Studies-Critical Methodologies*, 6:4, 415-417.
- ALY Anne ve GREEN Leila (2009). *Social Implications of Fearing Terrorism: A Report on Australian Responses to the Images and Discourses of Terrorism and the Other (Establishing a metric of fear)*, Edith Cowan University.
- AYDINLI Ersel, KURUBA Erol ve ÖZDEMİR Haluk (2009). *Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- BAŞEREN, Sertaç Hami (2003). "Terörizm ve Uluslararası İlişkiler", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1:1, 51-58.
- BAŞEREN Sertaç Hami (2006). "Kavramsal Özellikleri ile Terörizm", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- BEŇOVÁ Petro ve HOŤKOVÁ-MAYEROVÁ Tárka (2019). "Terrorist Attacks on Selected Soft Targets" *Journal of Security and Sustainability Issues*, 8:3, 453-471.
- BOSCARINO Joseph A. vd. (2006). "Fear of Terrorism and Preparedness in New York City 2 Years After the Attacks: Implications for Disaster Planning and Research", *Journal of Public Health Management and Practice*, 12:6, 505-513.
- COAFFEE Jon (2009). *Terrorism, Risk and The Global City*, Ashgate Publishing Company, Farnham, UK.
- CRELINSTEN Ronald D. (1994). "The impact of Television on Terrorism and Crisis Situations: Implications for Public Policy", *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 2:2, 61-72.
- CRENSHAW, Martha (1981). "The Causes of Terrorism", *Comparative Politics*, 13:4, 379-399.
- DEMİR Cenker K. (2015). "Medya ve Terörizm", (ed.) Mahir Terzi ve Serkan Yenil, *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Seçme Konular*, Sinopsis Yayınları, İstanbul.
- DEMİR Cenker K. (2017). *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılkıç Terörizm: ETA, PİRA, PKK*. Nobel Yayınları, Ankara.
- ERGİL Doğu (1991). "Terörizmin Mantığı ve Hedefi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 46:1, 171-181.
- EŞSİZOĞLU Altan vd. (2009). "Bir Terörist Saldırı Sonrasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişimini Etkileyen Risk Faktörleri", *Türk Psikiyatri Derneği*, 20:2, 99-104.
- FORST Brian (2007). *The Demand Side of Terrorism: Fear, Understanding and Responding to The Terrorism Phenomenon*, IOS Press, Washington.
- FREY, Bruno ve LUECHINGER, Simon (2002). *How to Fight Terrorism: Alternatives To Deterrence*. Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich, Working Paper No. 137, 1-33.
- HESTERMAN Jennifer (2015). *Soft Target Hardening: Protecting People From Attack*, Crc Press, Taylor&Francis Group, Florida.

- GADEFOIDT Amelie ve LANGER Arnim (2018). "How Fear Drives Us Apart: Explaining the Relationship between Terrorism and Social Trust", *Terrorism and Political Violence*, 32:7, 1- 24.
- HARMON Christopher C. (2010). "Five Strategies of Terrorism", *Small Wars Insurgencies*, 12:3, 39-66.
- JENKINS Brian M. (1975). "International Terrorism: A New Mode of Conflict", (ed.) David Carlton, Carlo Schaerfc ve Croom Helm, *International Terrorism and World Security*, Londra.
- KALVACH Zdeněk (2016). *Basics of Soft Targets Protection Guidelines*, Soft Targets Protection Institute, Praha.
- KARTAL Atahan B. (2014). "Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye'de DAESH ve YPG Örneği", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 27, 39-77.
- KYDD Andrew H. ve WALTER Barbara (2006). "The Strategies of Terrorism", *International Security*, 31:1, 49-80.
- LEONIE Huddy vd. (2002). "The Consequences of Terrorism: Disentangling The Effects of Personal and National Threat", *Political Psychology*, 23, 485-509.
- MICHAEL Lawless (2008). "Terrorism: An International Crime", *Military Journal Canadian Issue*, 9:2, 27-39.
- MARTIN Gus (2017). *Terörizm, Kavramlar ve Kuramlar*, Adres Yayınları, Ankara.
- MUELLER John (2005). "Six Rather Unusual Propositions About Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, 17:4, 487-505.
- NEWMAN Deborah W. (2003). "September 11: A Societal Reaction Perspective", *Crime, Law&Social Change*, 39, 219-231.
- NELLIS Ashley Marie (2009). "Gender Differences in Fear of Terrorism". *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 25(3), 322-340.
- NITSCH Volker ve Dieter Schumacher (2004). "Terrorism And International Trade: An Empirical Investigation", *European Journal of Political Economy*, 20:2, 423-434.
- SCHELLING, Thomas C. (1991). What Purposes Can "International Terrorism", (ed.) Frey Raymond G. ve Christopher W. Morris, *Violence, Terrorism, and Justice*, Cambridge University Press, Cambridge, 18-33.
- SCHMID Alex (2004). "Terrorism, The Definitional Problem", *Case Western Reserve Journal of International Law*, 36:2, 375-419.
- TAVARES Jose (2004). "The Open Society Assesses Its Enemies: Shocks, Disasters and Terrorist Attacks", *Journal of Monetary Economics*, 51:5, 1039-1070.
- THORNTON Thomas P. (1964). "Terror as a Weapon of Political Agitation", (ed.) Harry Eckstein, *Internal War: Problems and Approaches*, The Free Press, New York, 71-99.
- VAN DER DOES Ramon vd. (2019). "Does Terrorism Dominate Citizens' Hearts or Minds? The Relationship Between Fear of Terrorism and Trust in Government", *Terrorism and Political Violence*, 33:6, 1-19.
- WILKINSON Paul (1974). *Political Terrorism*, The Macmillan Press, London.
- WILKINSON Paul (1997). "The Media and Terrorism: A Reassessment", *Terrorism and Political Violence*, 9:2, 51-64.
- WILKINSON Paul (2006). *Terrorism Versus Democracy: The Liberal Stole Response*, Routledge, NewYork.
- YILMAZ Selin ve YILMAZ Özgür (2005). "Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4:13, 39-58.

İnternet

- FREY Bruno, LUECHINGER Simon and STUTZER Alois, “Calculating Tragedy: Assessing the Costs of Terrorism”, http://www.cesifo.de/pls/guestci/download/CESifo%20Working%20Papers%202004/CESifo%20Working%20Papers%20November%202004/cesifo1_wp1341.pdf, erişim 12.02.2018.
- LAQUER Walter, “Terrorism: A Brief History, Countering the Terrorist Mentality”, <https://www.hsdl.org/?view&did=474007>, erişim 13.03.2019.
- TOPAL, Ahmet Hamdi, “Uluslararası Hukukta Terörizmin Tanımlanması Sorunu”, E- Akademi.org. www.e-akademi.org, erişim 30.10.2020.
- “Young People Anxious From Terror Coverage”, <https://www.bbc.com/news/education-45784642/>, erişim 11.03.2019.
- “Taking the ‘Terror’ out of Terrorism Requires Outsmarting Fear”, https://www.rand.org/blog/2017/03taking_the_terror_out_of_terrorism_requires_outsmarking.html, erişim 18.01.2019.